

JURIDISK FORENINGSS AARBOG

FOR

VINTEREN 1914—1915

TRYKT SOM MANUSKRIFT TIL BRUG FOR
FORENINGENS MEDLEMMER

KØBENHAVN

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE
(AXEL SIMMELKJÆR)

1915

INDHOLD.

	Pag.
Generalforsamlingen.....	5
Carl Torp: Straf eller Forsorg.....	7
Fra det praktiske Retsliv:	
H. H. Bruun	20
C. L. David.....	22
G. Cohn: Danmarks Neutralitetsforanstaltninger for et Aarhundrede siden..	26
Fra det praktiske Retsliv:	
Arthur Henriques	44
N. H. Bache.....	52
O. K. Mognussen: Loven af 8. Juni 1912 om illoyal Konkurrence og dens Anvendelse i Praxis	55

FORENINGEN.

DEN AARLIGE GENERALFORSAMLING

afholdtes Mandag den 24. Oktober 1914 i Odd Fellow Palæet.

Overretssagfører Bentzen valgtes til Dirigent.

Højesteretssagfører David aflagde Beretning.

Medlemsantallet, der den 1. September 1913 havde udgjort 345, var i Aarets Løb gaaet noget tilbage, saaledes at det den 1. September 1914 udgjorde 336. Der var i Aarets Løb afholdt de sædvanlige Møder, om hvis Forløb Foreningens Aarbog gav Meddelelse.

Regnskabet, der er gennemgaaet af Foreningens Revisor og befundet rigtigt, balancerer med 4.926 Kr. 69 Øre. Aaret begyndte med en Kassebeholdning af 2.115 Kr. 17 Øre og endte med en Kassebeholdning af 2.609 Kr. 5 Øre. Der gaves Decharge for Regnskabet.

Den afgaaende Bestyrelse genvalgtes ligesom Revisoren Overretssagfører Bentzen.

Moderne refererede af Overretssagfører Arthur Henriques.

STRAF ELLER FORSORG.

(Foredrag af Professor, Dr. jur. Carl Torp den 26. Oktober 1914.)

Jeg har som Angivelse af mit Foredrags Genstand valgt Betegnelsen „*Straf eller Forsorg*“, og det skal være min Opgave at gøre Rede for, hvorledes paa en Række Omraader i stadig tiltagende Grad en Tendens gør sig gældende til helt eller delvis at erstatte Straf med Forholdsregler af anden Art, som jeg, om end ikke ganske korrekt, har betegnet som „Forsorg.“ I hvilket Omfang dette bør ske, er vel nok det Problem, som dybest og stærkest har behersket alle kriminalpolitiske Undersøgelser i de sidste 20 à 25 Aar. Jeg sætter denne Tidsgrænse, ikke fordi herhen hørende Spørgsmaal aldrig har været rejst tidligere, men fordi dette Problem har faaet en ganske særlig Vægt og Arbejdet paa dets Løsning ganske særligt har taget Fart, efter at den internationale kriminalistiske Forening som Punkt 3 i Art. II af sit oprindelige Program udtalte: Straffen er et af de virksomste Midler til Forbrydelsens Bekæmpelse. Men den er ikke det eneste Middel. Den bør derfor ikke løsrives fra Sammenhængen med de øvrige Midler til Bekæmpelse og navnlig med de øvrige Midler til Forebyggelse af Forbrydelsen.

Medens med en enkelt Undtagelse — Sikkerhedsforanstaltninger overfor forbryderske Sindssyge — Straffen tidligere saa at sige var det eneste anvendte Reaktionsmiddel overfor forbryderske Handlinger, spores der i den nyere Strafferetsvidenskab saa vel som i Lovgivningerne og de nyere Lovforslag en stærk Tilbøjelighed til paa en Række og stadig ny tilkommende Om-

raader at erstatte Straffen med andre Foranstaltninger af opdragende, helbredende eller blot sikrende Karakter.

Jeg har hidtil nævnt „Straf“ og „andre Foranstaltninger“ som Udtryk for en skarp og klar Modsætning. Saa længe man i Straffen væsentlig saa den retfærdige Gengældelse eller den Lidelse, gennem hvis Tilføjelse Samfundet gav Udtryk for sin Misbilligelse af Forbrydelsen, var det ogsaa let nok at fastholde og karakterisere denne Modsætning. Men jo mere den Opfattelse trænger igennem, at ogsaa den Behandling, vi hidtil altid har betegnet som Straf, tillige, ja maaske væsentligst eller alene tjener andre Formaal — Haandhævelse af Retsordenens Autoritet gennem afskrækkende, opdragende eller eliminerende Behandling af den enkelte Lovovertræder og gennem afholdende, saakaldt generalpræventiv Paavirkning af Menneskene i Almindelighed --- desto vanskeligere bliver det at fastholde en skarp Afgrænsning mellem Straf og „andre“ Foranstaltninger: Forsorg eller Sikring. Der føles efterhaanden Trang til, og der dannes virkelig saadanne ejendommelige Former for Behandlingen, at det ofte er overordentlig vanskeligt at sige, hvor Straffen begynder, og Forsorgen hører op. Jeg skal som Exempel instar omnium kun nævne Behandlingen af den forbryderske Ungdom. — At den Behandling, der bestaar i, at et (forbryderisk) Barn anbringes i et Pleje- eller Børnehjem, ikke er Straf, er alle enige om. Det samme gælder Anbringelse i de egentlige Opdragelsesanstalter, selv de strengere. Men naar vi kommer til den lukkede Afdeling, som f. Ex. den, der nu er indrettet paa Braaskovgaard, er vi allerede nær ved Grænsen. Fra denne er nemlig Springet til f. Ex. de hollandske Tugtskoler — der paa os mere gør Indtryk af et Fængsel end af en Opdragelsesanstalt — og videre til de engelsk-amerikanske Ungdomsfængsler ikke større, end at det efter Omstændighederne kan være overordentlig vanskeligt, for ikke at sige umuligt, at afgøre, om en given Behandlingsmaade rettest bør opfattes som Tvangsopdragelse eller som Straf. — Men det er jo heller ikke Navnet, det kommer an paa, men Realiteten, Karakteren af den Behandling, der anvendes. Vil man imidlertid fastholde denne Afgrænsning, og ialtfald indtil videre kan meget tale derfor, saa maa Synspunktet nærmest være det *at en Behandling kaldes Straf, naar den sociale Misbilligelse af Handlingen præger Behandlingen*

saaledes, at der derigennem forsættlig tilføjes Personen en Lidelse udover den, der er en nødvendig Følge af en for et andet Øjemeds Skyld foretagen Frihedsberøvelse, hvor altsaa Lidelsens Tilføjelse er et tilstræbt Moment i den Behandling, Personen undergives. — Skarp er denne Grænse ikke, og Sandsynligheden taler for, at den fremtidig vil blive mere og mere udvisket. Men der gives næppe nogen bedre; og det er ogsaa denne, jeg vil lægge til Grund, naar jeg i det følgende taler om Straf modsat Forsorg.

Naar jeg nu skal prøve paa at give Dem en Oversigt over den paa dette Omraade stedfundne og stadig stedfindende Udvikling, maa jeg atter minde om, at Straf oprindelig var det saa at sige eneste Reaktionsmiddel, som Samfundet kendte og anvendte overfor forbryderske Handlinger.

Det første Omraade, hvor dette Straffens Eneherredømme blev brudt, er vel nok Behandlingen af de *sindssyge Lovovertrædere*. Begyndelsen hertil ligger saa langt forud for den moderne Udvikling, jeg her har for Øje, at jeg ikke skal opholde mig længe derved. Jeg vil dog minde om, at selve den Erkendelse, at ikke Straf, men Sygebehandling er det rette Middel overfor Personer, som i Sindssygdom begaar Forbrydelser, først i en forholdsvis ny Tid er trængt igennem. Selv om allerede f. Ex. D. L. 6—6—17 siger, at den, som i Vildelse og Raseri dræber en anden, ikke skal straffes paa Livet, men blot give Mandebod, saa var det dog først den videnskabelige Psykiatris Gennembrud ved Overgangen mellem det 18. og det 19. Aarhundrede, der førte til en mere *almindelig* Erkendelse af, at forbryderske Sindssyge ikke bør straffes. Og en konsekvent og fuldstændig Gennemførelse af denne Tanke hører egentlig først de sidste Decennier til; ja enkelte Steder, som hos os, kan den strængt taget ikke engang i Nutiden siges at være fuldt ud gennemført.

Men gaar vi saa over til den *egentlige Genstand* for mit Emne, den i de *sidste 20 à 25 Aar* stedfundne Udvikling, møder vi som første Fænomen den gennemgribende Forandring, der er sket i *Behandlingen af forbryderiske Børn og unge Mennesker*. Endnu efter Strfl. § 36 var det Reglen, at Børn mellem 10 og 15 Aar skulde straffes, naar det maatte antages, at de havde indset Handlingens Strafbarhed, hvilket ved de

hyppigst forekommende Forbrydelser, navnlig Tyveri, praktisk set altid maatte antages. Der var ganske vist givet Justitsministeriet en vidtgaaende Beføjelse til at frafalde Paatale og anordne andre Foranstaltninger, ligesom disse Sager i København, hvor de behandlede som offentlige Politisager, kunde sluttes uden Dom. Men der manglede i Virkeligheden alle Regler om, hvad der skulde træde i Stedet for Straf; og faktisk straffedes, da Børnelovskommissionen blev nedsat, 3: for 20 Aar siden, og endnu langt senere, Børn mellem 10 og 15 Aar i stort Omfang. Og saa fastgroet var Troen paa Straffens Nødvendighed i den almindelige Bevidsthed, at der endog i Børnelovskommissionen var Medlemmer, som kun med største Betænkelighed gik med til at foreslaa den kriminelle Lavalder forhøjet til 14 Aar og deri saa en alvorlig Fare for den almindelige Retssikkerhed — en Opfattelse, som man iøvrigt endnu den Dag idag jævnligt møder hos konservative tyske Kriminalister. For *Personer mellem 15 og 18 Aar* galdt derhos den Regel, at de *ubetinget skulde straffes*.

Det var derfor intet mindre end en Omvæltning, der fandt Sted ved Straffelovstillægget og Børneloven af 1905. Ikke blot forhøjedes den kriminelle Lavalder til 14 Aar, men faktisk blev ogsaa for unge Mennesker mellem 14 og 18 Aar Straffen en Undtagelse og Tvangsopdragelse o. l. Forsorg Reglen. Samtidig skabtes dels særlige Organer — Værgeraad og Overværgeraad — til at anordne denne Forsorg, dels de fornødne Anstalter til dennes Gennemførelse, og endelig aabnede Børneloven i vidt Omfang Adgang til rent forebyggende Foranstaltninger overfor Børn, der paa Grund af moralsk Forsømmelse staar i Fare for at komme ind paa Forbryderbanen. En tilsvarende Udvikling har fundet Sted eller er ved at finde Sted i de fleste andre Lande, naturligvis med mange Afvigelser i Detaillerne. Den hos os gennemførte Ordning kan heller ikke materiel-retligt siges at betegne en Afslutning af Udviklingen. Det af den i 1910 nedsatte Kommission til Revision af Børneloven udarbejdede Forslag tilstræber bl. a. i enkelte Retninger en Udvidelse af Forsorgens Varighed; men nogen principiel Ændring i Forholdet mellem Straf og Forsorgsopdragelse foreslaar Kommissionen ikke. Navnlig fastholder den 18 Aars Alderen som yderste Grænse for Anordning af Forsorgsopdragelse i Stedet

for Straf. — Maaske vil man ogsaa indtil videre være betænkelig ved formelt at udstrække Muligheden af at erstatte Straf med Opdragelsesforanstaltninger videre. Men i Realiteten er man paa adskillige Steder et godt Stykke inde paa denne Vej. Jeg behøver blot at minde om de amerikanske Reformatories, de engelske Borstalfængsler og forskellige nyere Udkasts „særlige Anstalter“ for Forbrydere under 21 Aar. Selv om man kalder den Behandling, som dør finder Sted, for Straf, skønner jeg næppe fejl, naar jeg hævder, at Udviklingen, hvor dette ikke allerede er Tilfældet, hurtigt vil føre henimod en Behandling, der ikke væsentligt adskiller sig fra den, der finder Sted i en velleddet Opdragelsesanstalt. Ogsaa i den Retning vil Ligheden sikkert blive gennemført, at Behandlingens Varighed ikke vil blive forud fixeret, selv om der maaske sættes et almindeligt Maximum. Og enes man først om disse Realiteter, er Navnet jo af underordnet Betydning.

Men disse unge Lovovertrædere over 18 Aar vil dernæst danne Kærnen i den stadig voxende Flok, overfor hvilken et *andet Erstatningsmiddel for Straffen* — **den betingede Straffedom** — anvendes. Allerede derfor er det naturligt, at jeg berører dette Institut i denne Forbindelse.

Man har været meget i Tvivl om, hvorledes den betingede Straffedom skal opfattes — som betinget Strafophør, som en særlig Strafart, eller som noget andet. For mig er der *ingen Tvivl* om, at den *betingede Straffedom er, eller ialtfald bør være og blive, et Erstatningsmiddel for Straf, en egentlig og ren Forsorgsforanstaltning*. Naar man i Reglen ikke rigtig har Øjet aabent herfor, er det fordi dette Institut i de kontinentale Lovgivninger ikke er kommet til fuld Udvikling. Man nøjes i Reglen med at sætte en Frist, i hvilken den skyldige skal holde sig fri af Straffeloven, med den Virkning, at Straffen derefter bortfalder. Men det, som er Institutets Kerne i dets Hjemlande, Amerika og England, — Forsorgen for den betinget dømte — det har man glemt. Og det turde være Grunden til, at Virkningerne ikke ganske har svaret til Forventningerne. I vort Straffelovstillægs § 20 findes der et Tilløb til det rigtige, idet det siges, at Udsættelsen *kan* betinges af, at den domfældte undergiver sig en nærmere bestemt moralsk Forsorg. Men det er ganske utilstrækkeligt, hvilket ogsaa fremgaar af, at denne Ad-

gang benyttes i forbausende ringe Omfang. Strafudsættelsen bør, hvor det ikke drejer sig om rent ubetydelige Lejlighedsforbrydelser, *altid* forbindes med Anordning af en saadan Forsorg. Først da vil dette Institut fuldt ud opfylde sin Mission som et fortrinligt Erstatningsmiddel, navnlig for de mere kortvarige Frihedsstraffe.

Et andet Omraade, hvor Straffen vel endnu ikke er, men dog staar i Begreb med ialtfald i betydeligt Omfang at blive erstattet ved andre Foranstaltninger, er det, som betegnes ved Udtrykket „*den formindskede Tilregnelighed*“. — Som De alle ved, er Ordningen efter Strfl. § 39 — ligesom i mange andre Lande — den, at de saakaldte formindsket tilregnelige altid straffes og altid med nedsat Straf. For den langt overvejende Del af disse, de intellektuelle eller moralske Undermaalere, har Erfaringen vist, at denne Ordning som Regel er ganske forfejlet. De i Reglen forholdsvis kortvarige Straffe gaar gennemsnitlig sporløst hen over deres Hoveder. Det for disse Personer typiske hurtige Recidiv, der ofte fører til 30, 50, ja hundrede Domfældelser i næsten uafbrudt Rækkefølge, viser, at den hidtil fulgte Behandling ikke yder Samfundet blot nogenlunde fyldestgørende Beskyttelse mod disse, netop paa Grund af den foreliggende psykiske Defekt farlige Individuer. Og ikke mere tilfredsstillende virker den set fra de paagældende Individuers eget Standpunkt, idet den for dem betyder en uafbrudt Vandring frem og tilbage mellem Strafanstalter, Fattiggaarde og Undersøgelsesarrest, kun afbrudt af kortvarige saakaldte Frihedsperioder, d. v. s. i Virkeligheden ganske haabløse Forsøg paa at føre en Kamp for Tilværelsen, for hvilken de mangler alle Forudsætninger. At der i Behandlingen af disse Mennesker maa ske en gennemgribende Forandring, er alle enige om. Den voxende psykiatriske Indsigt har aabnet Øjnene for, at deres Handlinger er psykopatisk bestemte, og at netop deres psykiske Defekt, hvis den ikke gør dem ganske uegnede til Straf, ialtfald snarest gør dem mindre paavirkelige af Straf end normale Personer og derfor kræver ikke en Afkortning af Straffetiden, men en efter deres psykiske Tilstand afpasset særegen Behandling. Iøvrigt har Meningerne været meget delte. Der er ingen Tvivl om, at den Erkendelse nu overalt vinder Overhaand, at al Straf overfor en meget stor Del af disse Psykopater er ganske formaalsløs. Kravet om en

radikal Forandring bliver da ogsaa stærkere og stærkere; og den endelige Løsning vil sikkert udmunde i, ikke en Kombination af Straf og Sikkerhedsforanstaltninger, men et Valg mellem disse to Muligheder, saaledes at hvor Straf erkendes at være unyttig, en sikrende, om muligt helbredende Forsorg bringes til Anvendelse i dennes Sted. Kun herved skabes der for Samfundet en virksom Beskyttelse; og for de enkelte Individuer skabes der Udsigt til en Bedring af deres Tilstand, hvor en saadan er mulig, og for de andre en beskyttende Forsorg, der af mange vil føles som en Velgæring sammenlignet med den fortvivlede Kamp for at holde sig oppe, hvis Haabløshed mange af de paa-gældende fuldtud indser.

I nær Tilknytning til denne Gruppe af Forbrydere er det naturligt at behandle en anden, der ofte frembyder ganske analoge Symptomer, nemlig *Alkoholisterne*. Jeg skal ikke her komme ind paa den akute Alkoholrus's Betydning for den strafferetlige Behandling, men indskrænke mig til de af *kroniske Alkoholister* begaaede Forbrydelser. Bortset fra Tilfælde af egentlig alkoholisk Sindssygdom, der udelukker Tilregneligheden, har man ogsaa overfor Vanedrankeren, der begaar Forbrydelser, hidtil kun kendt det ene Middel, Straf og atter Straf — maaske nedsat Straf efter § 39, men dog altid Straf. Ogsaa her har imidlertid Erfaringen vist, at Straffen regelmæssig er et daarligt Middel til Bekæmpelse af disse Personers Kriminalitet. Hvis Straffen er af nogen Varighed, kan den ganske vist gennem den tvungne Afholdenhed have en forbigaaende gavnlig Indflydelse; men nogen varig Virkning har den i Reglen ikke, rammer navnlig ikke Ondets Rod. Overalt er derfor i Nutiden det Krav blevet rejst, at Domstolene m. H. t. Vanedrankere — eller som det danske Udkast siger: „naar den dømte er forfalden til Drukenskab“ — skal kunne bestemme, at de anbringes i en Helbredelsesanstalt for Drankere eller lign. indtil deres Helbredelse, dog i Reglen med en bestemt Tidsbegrænsning. Oprindeligt har man tænkt sig denne Anbringelse iværksat i Forbindelse med Straffens Udtaaelse — være sig før eller efter denne. Men nu er man mere eller mindre kommen til den Erkendelse, at det ialtfald ofte vil være naturligt helt eller delvist at lade denne Anbringelse træde i Stedet for Straf. Her er for saa vidt et nyt Omraade, hvor ved de i en Række Lande forestaaende Reformere

i Straffelovgivningen Forsorgsforanstaltninger kan ventes at ville træde i Straffens Sted.

De Grupper af Personer, jeg hidtil har omtalt, hører næsten alle mere eller mindre til, hvad man kunde kalde Kriminalitetens umyndige eller Invalider. Nær ved disse staar faktisk en anden Gruppe Lovovertrædere: Tiggerne og Løsgængerne (Vagabonderne). Skøndt det ganske vist ikke hører med til Tiggeriets eller Løsgængeriets Begreb, at den skyldige er psykisk defekt, har nyere psykiatriske Undersøgelser dog paavist, at faktisk det langt overvejende Flertal af de erhvervsmæssige Tiggere og vanemæssige Løsgængere er mere eller mindre udpræget psykisk defekte. Det er vel ogsaa Hovedforklaringen til, at den hidtil næsten overalt fulgte Fremgangsmaade, Idømmelse af forholdsvist kortvarige Frihedsstraffe, har vist sig ganske uskikket til at modarbejde disse Tilbøjeligheder. Straffens erfaringsmæssige Virkningsløshed er tilstrækkelig Forklaring til, at man stadig stærkere har rejst Kravet om at erstatte Straffen med en rent forsorgsmæssig Anbringelse med det Formaal at vænne de paagældende til regelmæssigt Arbejde, og hvor dette paa Grund af psykiske Defekter, Alder eller legemlige Brøst er umuligt, en Anbringelse i Plejestiftelser uden anden Tvang end den, som er nødvendig for at opretholde Orden og Disciplin. Hertil sigtende Bestemmelser findes bl. a. i den belgiske Lovgivning og i det schweiziske Straffelovsforslag, og meget taler for, at Udviklingen ogsaa andetsteds vil bære i denne Retning, men i det store og hele befinder man sig her endnu paa de forberedende Overvejselsers Stadium.

Tilsyneladende ialtfald helt udenfor de hidtil omtalte Kategorier ligger det i nyeste Tid saa stærkt omdebatterede Problem: Behandlingen af de — ialtfald tilsyneladende normale — uforbederlige, samfundsfarlige Forbrydere. Jeg siger „ialtfald tilsyneladende normale“, for jeg drister mig ikke til at udtale nogen endelig Dom om, hvorvidt de Personer, hvorom der her er Tale, i Virkeligheden er psykisk normale. Indtil videre maa vi dog gaa ud fra den Erfaring, at der findes Forbrydere, som vi er berettigede til at anse som praktisk talt upaavirkelige af Straf, uden at det, udover selve dette Fænomen, er muligt hos dem at paavise nogen væsentlig Afvigelse fra den psykiske Normal. Spørgsmaalet om disse Personers Behandling har

dannet Tyngdepunktet i de senere Aars kriminalpolitiske Diskussion, ogsaa indenfor den internationale kriminalistiske Forening, og udgjorde bl. a. Hovedæmnet for Forhandlingerne paa Foreningens Kongres i København, desværre formodentlig for længere Tid dens sidste. Ogsaa ved Behandlingen af dette Spørgsmaal gik man oprindeligt ud fra, at der kun var og kunde være Tale om *Straf* som Samfundets Reaktion overfor disse Personer. Spørgsmaalet maatte da blive, hvorledes denne Straf skulde være, og det førte ind paa en hæftig Kamp om Forsvarligheden og Ønskeligheden af overfor disse Personer at anvende de saakaldte ubestemte Straffedomme. Først i den seneste Tid er Striden drejet ind paa en anden Bane. Mod Anvendelse af den ubestemte Straffedom netop overfor disse Personer gør der sig særlige Betæneligheder gældende. Da der er Tale om Personer, som efter de hidtil indvundne Erfaringer maa anses uimodtagelige for Paavirkning gennem den almindelige Straffuldbyardelse, betyder den ubestemte Straffedom overfor dem kun en Uskadeliggørelse af ubestemt, c: netop her ret ubegrænset Varighed. Men en saadan ubegrænset Undergivelse under det almindelige Fængselsregimes sløvende og afstumpende Indflydelse er en Umenneskelighed, som man kun i yderste Nødsfald gaar med til. Men er man først paa det rene med, at de almindelige Straffe overfor disse Personer er virkningsløse og derfor formaalsløse, ligger dog det Spørgsmaal nær, om det ikke er det eneste rigtige at erstatte Straffen med en Forsorgsforanstaltning, en Forvaring, der p. d. e. Side ved sin Langvarighed — eventuelt netop ved sin ubestemte Varighed — yder Samfundet en virkelig Beskyttelse mod disse farlige Personer, og p. d. a. Side gennem den lempeligere Behandling, som er Forudsætningen — en Behandling, der saa vidt muligt ikke har andet Lighedspunkt med Straffen end Frihedsberøvelsen og Arbejdspligten — frier den dømte fra den Sum af unyttige Lidelser, som han ellers maatte regne med i den næsten uafbrudte Række af Tugthusstraffe, som vilde være hans sikre Lod under den nu-gældende Ordning. Den her antydede Vej har det schweiziske Udkast i sin Art. 31 betraadt og har ogsaa paa dette Punkt hævdet Stillingen som det mest fremskredne af de moderne Straffelovsudkast. Det er min sikre Tro, at det har vist Vejen for den fremtidige Udvikling.

De ser, mine Herrer, at det er i Virkeligheden en meget tydelig Del af det Omraade, der hidtil har været Straffens Eneherredømme undergivet, hvor man i nyeste Tid enten har afløst eller ialtfald alvorligt arbejder paa at afløse denne gennem en opdragende, helbredende eller sikrende Forsorg. Foruden de sindssyge omfatter dette Omraade nemlig følgende Kategorier: 1) Børne- og Ungdomskriminaliteten, 2) de Lejlighedsforbrydere, paa hvilke den saakaldte betingede Straffedom finder Anvendelse, 3) de psykisk defekte, intellektuelle eller moralske Undermaalere, 4) Vanedrankere, 5) Tiggere og Løsgængere og endelig 6) de uforbederlige, samfundsfarlige Forbrydere.

Det kan ingenlunde paaregnes, at en saadan forandret Behandling for alle disse Kategorier vil kunne gennemføres lige let og lige hurtigt. For adskillige af de Omraader, jeg har omtalt, gælder det tværtimod, at der sikkert vil blive rejst en sejt og energisk Modstand mod en Nyordning som den, jeg har antydnet. Og det er kun naturligt, for saa vidt Uenigheden paa dette Punkt netop først og fremmest er Udtryk for det dybestliggende i Modsætningen mellem den ældre og den nyere Retning indenfor Strafferetsvidenskaben. Den saakaldte klassiske Strafferetsskole betragter Strafferetten i snevrere Forstand, Reglerne om den egentlige straffende Retshaandhævelse, som sit uangribelige Domæne, Straffen som det ufravigelige Krav og det om end ikke ufejlbarlige, saa dog altid principale Middel i Kampen mod Kriminaliteten. Den betragter derfor ethvert Forsøg paa at begrænse Strafanvendelsens Omraade som noget af en Helligbrøde, som et Angreb paa selve Grundlaget for dens Existensberettigelse, hvis Uantastethed den skinsygt vaager over. Den værste Bebrejdelse, man fra den Side har ment at kunne rette mod den nyere Retning, er da ogsaa den, at der, hvis dens Synspunkter skal gennemføres, bliver alt for lidt af Strafferetten tilbage. — I Modsætning dertil betragter den nyere Retning Straffen som et ganske vist ofte nødvendigt Middel, men ogsaa som et Onde, som derfor kun bør anvendes, hvor ikke andre og bedre Midler til Kriminalitetens Bekæmpelse haves.

Men ganske bortset fra denne Skolestrid og ogsaa fra Sider, der ikke principielt stiller sig fjendtligt overfor de moderne Tendenser til at erstatte Straf med Forsorgsforanstaltninger, rejses der Betænkeligheder ialtfald overfor nogle af de af mig anty-

dede Forandringer. Disse Indvendinger bunder dels i samfundsmæssige Betragtninger og dels i Hensyn til det enkelte Individ, om hvis Behandling, der er Tale. I førstnævnte Henseende gør man navnlig gældende, at man ved at sætte Forsorgs- og Sikkerhedsforanstaltninger i Stedet for Straf maaske nok opnaar en bedre Sikring af Samfundet overfor den enkelte farlige Person, men at man derved tilintetgør eller svækker den generalpræventive Virkning, som er en af Straffens sikreste Fordele. Afgørende er denne Indvending dog næppe. Den er fremført hver eneste Gang, man har villet erstatte Straffen med andre Forholdsregler. Man har imidlertid efterhaanden sat sig udover den ved de sindssyge, ved Ungdomskriminaliteten og ved den betingede Straffedom, uden at nogen kendelig Ulempe deraf er sporet. Den forstummer efterhaanden overfor den foreslaaede ændrede Behandling af de formindsket tilregnelige, Vanedranke, Betlere og Vagabonder. Og den vil sikkert ogsaa vise sig ubegrundet overfor Forslaget om at anvende Sikkerhedsforvaring i Stedet for Straf overfor de uforbederlige. Det er en Erfaring, om hvilken der vistnok ikke kan tvistes, at det, der ved en Frihedsberøvelse virker mest afskrækkende, ikke — ialtfald ikke væsentligst — er den noget større eller mindre Streng-
 hed i Behandlingen, men dens Varighed. Ligesom det i de paagældende Kredse opfattes som en Skærpelse, at Bøder nu *skal* afsones med længere Tids simpelt Fængsel i Stedet for med faa Dages Vand og Brød, og ligesom vi daglig ser, at de til Tvangsopdragelse paa Opdragelsesanstalter anbragte unge Mennesker frygter Udsigten hertil langt mere end Strafudstaaelsen, saaledes er der sikkert ingen Tvivl om, at Udsigten til Forvaring paa ubestemt — det vil for de uforbederliges Vedkommende faktisk sige meget lang Tid — vil have mindst lige saa kraftig generalpræventiv Virkning som en tidsbestemt strengere egentlig Frihedsstraf.

Større Vægt, fordi den rører ved selve Grundlaget for den borgerlige Frihed, har den Indvending, som hentes fra Hensynet til den skyldige selv — Faren for Vilkaarlighed ved Bestemmelsen af Forvaringens Varighed. Det er ogsaa klart, at der ligger den største Vanskelighed. Det Kulturfremskridt, som ligger i, at den moderne Rets- og Statsordning for enhver — ogsaa for Forbryderen — har skabt stærke Garantier mod vilkaarlig Be-

handling, bør selvfølgelig ikke ofres. Men det er sikkert heller ikke nødvendigt for at gennemføre den her omtalte Reform. Sikkerhed for en matematisk nøjagtig og ligelig Fastsættelse af samme Straffemaal under samme Betingelser yder heller ikke de nuværende Strafudmaalingsregler og kan ingen fornuftig Ordning af Strafudmaalingen yde. Med de nu almindelige meget vide Strafferammer — jeg skal f. Ex. nævne Strfl. § 232: „Strafarbejde fra 2—16 Aar, under særdeles skærpene Omstændigheder indtil paa Livstid“ for 4. Gang begaaet grovt Tyveri — med dem maa ogsaa nu meget afhænge af de enkelte Dommeres Skøn og Temperament. Garantien maa væsentlig søges i Dommerens Dygtighed, Hæderlighed og Uafhængighed. Men der er ikke mindste Nødvendighed for eller Grund til at slaa af paa disse Garantier under en ny Ordning. Ligesom Loven bør opstille faste og ufravigelige Betingelser for Idømmelsen af saadan Forvaring paa ubestemt Tid, saaledes bør der selvfølgelig gennem Sammensætningen af den Myndighed, der træffer Afgørelse om Forvaringens Ophør, skabes de bedst mulige Garantier for Afgørelsens Saglighed, Rigtighed og Uafhængighed. Det Grundlag, paa hvilket en saadan Myndighed skal dømme, vil sikkert aldrig blive ufejlbarligt eller uangribeligt. Men det synes vanskeligt at indse, at det dog ikke skulde kunne blive langt mere sikkert og paalideligt end det Grundlag, paa hvilket Dommeren nu foretager sin Strafudmaaling, ved hvilken dog ogsaa et væsentlig medbestemmende Moment er Hensynet til, hvilken Straf der skønnes egnet til og nødvendig for at afholde Forbryderen fra Gentagelse.

Tilbage bliver kun det, at Forvaringen, selv om man sætter en Maximaltid, faktisk regelmæssig vil blive langvarigere end de nu almindelige Straffe. Det følger af selve Øjemedet. Men overfor dette staar ikke blot den Vinding, at der skabes en langt større Sikkerhed for Samfundet, men ogsaa den, at der skabes en langt mere menneskeværdig og mindre aandeligt og legemligt nedbrydende Tilværelse for de skyldige gennem en Behandling, der ikke som de gentagne lange Tugthusstraffe tilintetgør de sidste Muligheder for enhver Udvikling, endsige Forbedring. I dette Punkt adskiller denne Behandling sig nemlig fra Straffen paa samme Maade, som alle de andre Former af Forsorg adskiller sig fra al Straf — ikke derved at den er

mindre alvorlig, mindre følelig, men deri, at den sker sine ira, derved m. a. Ord, at dens Formaal er at beskytte Samfundet mod det farlige Individ med mindst mulig Lidelse for dette selv. Og dette forekommer mig at maatte være den kriminelle Rets-
haandhævelses Maal. Den Lidelse, som er nødvendig til Hæv-
delse af Retssikkerheden, den er det ogsaa forsvarligt at tilføje. Men at tilføje et Menneske unyttige Lidelser blot til Fyldestgø-
relse af en saakaldt Retfærdigheds Krav, det forekommer mig ikke at være en værdig Opgave for en moderne Retshaand-
hævelse.

FRA DET PRAKTISKE RETSLIV.

(Forskellige Indledere. Mandag den 30. November 1914.)

I

Overretssagfører H. H. Bruun vilde gennemgaa og kommentere nogle Retsafgørelser fra de senere Aar, der belyste *dansk Retspraksis' Stilling til Spørgsmaalet angaaende, hvor vidt Kredsen af de til Erstatning berettigede ved et givet Retsbrud skal drages.*

Ikke blot den, hvem Retsbrudet direkte rammer, den, hvis Ting eller hvis Legeme og Liv krænkes, lider et Tab; indirekte vil Retsbrudet ogsaa være af økonomisk Betydning for en Række andre, f. Ex. ved Retsbrud mod en Persons Liv for det Selskab, der har tegnet Livs- eller Ulykkesforsikring for Vedkommende eller for den Arbejdsgiver, der har sluttet Kontrakt med den dræbte.

Spørgsmaalet blev stærkt diskuteret efter Gentoftelykken, hvor Livsforsikringsselskabet „Thule“, der havde forsikret en af de omkomne, rejste Erstatningskrav mod Statsbanerne, der ved Højesteretsdom frifandtes, og dette gav dengang ogsaa Anledning til en Diskussion i Juridisk Forening.

Senere har lignende Spørgsmaal i en Række Tilfælde foreligget til Afgørelse for Domstolene, og Højesteret har ved Dom i HRT. 1913 pag. 622 tilkendt et Ulykkesforsikringsselskab og ved Dom i HRT. 1903 pag. 567 et Sygeforsikringsselskab Erstatning for det Tab, Selskaberne havde lidt ved et mod de forsikrede rettet Retsbrud.

At dansk Retspraksis' Tendens i Øjeblikket gaar imod det ved Dommen i Thulesagen fastslaaede Princip og i Retning af at udvide Kredsen af de erstatningsberettigede, er ikke tvivlsomt, og Grunden til denne Frontforandring kan sikkert dels søges deri, at den mere udstrakte Anvendelse af Ansvarsforsikring gør en Udvidelse af Erstatningsansvaret mindre betænkelig, og dels deri, at Udvidelsen er lettere at begrunde i juridisk Henseende end Indskrænkningen.

De senere Domme, der har anerkendt Forsikringsselskabernes Erstatningsret, begrunder denne dermed, at Selskaberne har *indfriet* den forsikredes eget Krav, og kommer derved udenom Dommen i Thulesagen, hvor et Krav støttet paa Indfrielse var udelukket som Følge af den positive Regel i Strfl. § 302.

De retlige Resultater, som Praksis derved har naaet, er i enhver Henseende utilfredsstillende. Det er meningsløst, at Spørgsmaalet om Forsikringsselskabernes Erstatningsret skulde være afhængigt af, om den forsikrede efterlod sig Enke og Børn eller ej.

Begrundelsen, at Selskaberne havde indfriet den forsikredes Krav, var en Fiktion; thi Selskaberne betalte jo ikke Skadevolderens Gæld, men deres *egen* Skyld ifølge Policen.

Rationelt set maatte Selskabernes Erstatningsret staa og falde med, om man vilde anerkende et selvstændigt Krav for Selskaberne eller ej, saaledes at deres Krav f. Eks. var uafhængigt af, om skadelidte havde frafaldet Krav paa Retsbryderen.

Fra den seneste Tid vilde Taleren yderligere nævne en københavnsk Overretsdom UfR. 1914 pag. 895, der viste, hvor langt Domstolene allerede var komne i Retning af at udvide Erstatningsansvaret. Ved denne Dom var en Automobilfører tilpligtet at erstatte Københavns Sporveje det Tab, de havde lidt ved at maatte lønne en Mand til at fungere for en Konduktør, der havde været arbejdsudygtig som Følge af et Automobiluheld.

I Modsætning til de tidligere nævnte Domme lægger denne Dom ikke Vægten paa, at Sporvejene har indfriet Konduktørens Erstatningskrav, men statuerer ligefrem, at Automobillovens Erstatningsregler maa antages at hjemle Sporvejene et direkte og selvstændigt Erstatningskrav. Følgen heraf er, at Konduktørens Løn ikke kan danne Normen for Kravet, var han højt lønnet,

kan Sporvejene ikke kræve Lønnen, men kun et mindre Beløb, var han lavt lønnet, kan de omvendt kræve mere end Lønnen.

Dette forsaavidt rationelt; men Dommen synes paa den anden Side at være i flagrant Modstrid med Højesterets Dom i Thulesagen, der jo netop nægter Livsforsikringsselskabet et selvstændigt Krav.

Det anførte viste, at Praxis' Tendens gik i Retning af at udvide Erstatningspligten, og selve dette var efter Talerens Mening beklageligt.

I mange Tilfælde betød Erstatningsretten i disse Tilfælde kun en Gevinst, som ingen havde regnet med, og som ialtfald reelt manglede Begrundelse. Dette gjaldt særlig om Forsikrings-selskaberne, der ikke tog disse Regreskrav i Betragtning ved Præmieberegningen. Den udvidede Erstatningsret var derhos betænkelig af Hensyn til dem, der blot havde handlet uagtsomt. I alle Tilfælde var de paagældende Spørgsmaal af en praktisk økonomisk Art, og de egnede sig derfor ikke til at afgøres gennem rent juridiske Deduktioner, hvad Praxis' vaklende Stilling ogsaa noksom beviste, men burde løses af Lovgivningsmagten, der kunde anlægge en bredere Bedømmelse her, og som derfor ogsaa havde bedre Muligheder for at finde en Afgørelse, der var mere tilfredsstillende end de Resultater, hvortil Praxis var naet.

II

Højesteretssagfører C. L. David forelagde et Tilfælde, hvor et Andelsforetagende havde stillet sin Kapital, der bestod i Medlemmernes Hæftelse, i Sikkerhed overfor en enkelt Kreditor.

I en større Provinsby dannedes der for nogle Aar siden et Andelsforetagende til Indkøb af Landbrugsmaskiner. Medlemmerne var dels Enkeltpersoner, dels Lokalforeninger. Der indbetaltes ingen Kapital i Foretagendet. I Henhold til Foreningens Love hæftede hvert Medlem for 50 Kr. og hver Lokalforening for 10 Kr. pr. Medlem. Hæftelsen angaves at være saavel overfor Foreningen som overfor dennes Kreditorer. Disse Hæftelser var Foreningens Kreditbasis. Der udstedtes Indtegningsbeviser til Bevis for Medlemsrettighederne og Medlemspligterne.

Foreningen trængte til Driftskapital, henvendte sig til en

Bank og transporterede til Sikkerhed Foreningens Ret overfor Medlemmerne; den deponerede yderligere Indtegningsbeviser.

Foreningen standsede sine Betalinger. Boet behandledes som et Likvidationsbo i Overensstemmelse med Konkurslovens Bestemmelser. Banken anmeldte sit Krav fuldt ud og reserverede sig paa Grundlag af sit Pantedokument at søge Dækning hos Medlemmerne for den Del af dens Fordring, der ikke dækkedes ved den Dividende, Boet gav.

Likvidationsboet gjorde gældende, dels at selve Pantsætningen ikke var lovlig, idet Medlemmernes Hæftelse ikke kunde stilles i Sikkerhed for en enkelt Kreditor, dels, at hvis Pantsætningen var lovlig, kunde Banken kun faa Dividende af en saa stor Del af dens Fordring, der ikke dækkedes ved Pantesikkerheden.

Der er meget, der kunde tale for, at det overhovedet skulde være udelukket at give Sikkerhed i Medlemmernes Hæftelse. *Det er Selskabets almindelige Kreditbasis*, det er den Kapital, de almindelige Kreditorer regner med tjener dem til Sikkerhed; det er endvidere paa Grundlag af Medlemmernes stadige Vekslen ikke egnet til at benyttes som egentligt Pant. Hvis den personlige Hæftelse ikke havde været begrænset til et bestemt Beløb, men ubegrænset som i mange Andelsselskaber, vilde man heller ikke have været i Tvivl om, at der ikke kunde skabes en særlig beskyttet Adgang for en enkelt Kreditor til fremfor de andre at søge Dækning hos Medlemmerne. Men i nærværende Tilfælde, hvor den personlige Hæftelse var begrænset til bestemte Beløb, maatte man formentlig stille Tilfældet ganske analogisk med de Selskaber, der virke bl. a. eller udelukkende ved en subscriberset Garantikapital, for hvilken der er udstedt Forskrivninger. Her er det jo fast Praksis, at der kan skabes en Fortrinsret for enkelte Kreditorer i Forskrivningen. Der er næppe Mulighed for at underkende en saadan Fortrinsret. Noget andet er, at der kunde være Grund for Lovgivningsmagten til at slaa fast, at der ikke maa gives Sikkerhed i „Garantikapitalen“, dels af Hensyn til Garanterne og dels af Hensyn til de andre Kreditorer.

Det Spørgsmaal, der imidlertid gav Anledning til stor Tvivl, var Spørgsmaalet om Omfanget af Bankens Anmeldelsesret.

Her er jo den saavel i Theori som Praksis fastslaaede Regel

den, at fuld Anmeldelsesret har Kreditor kun, hvis den ydede Sikkerhed er ydet af Trediemand. Er Sikkerheden stillet af Debitor selv, kan kun den Del af Fordringen anmeldes, der ikke dækkes ved den af Debitor stillede Sikkerhed.

Spørgsmaalet blev altsaa, hvorledes skal man opfatte den Banken givne Sikkerhed. Er det en almindelig Pantsætning, foretagen af Debitor, eller maa det snarere opfattes som en Kaution, ydet Banken af Medlemmerne. For Kautionssynspunktet anførtes selve Foreningens Love, i hvilke det var angivet, at Medlemmerne hæftede saavel overfor Foreningen som overfor dennes Kreditorer, og det til Banken udstedte Dokument, hvori det udtaltes, at ingen anden end Banken kunde gøre noget-somhelst Ansvar gældende overfor Medlemmerne efter Lovene.

Jeg ser imidlertid ikke rettere, end at hele Opfattelsen om, at Sikkerheden er en Kaution, ydet af Trediemand, er en fuldstændig Konstruktion uden noget Holdepunkt i Virkeligheden. Ligesom Sikkerheden *formelt* fremtræder som en Sikkerhed, ydet af selve Debitor, Indkøbsforeningen, saaledes er det reelt ogsaa en af Debitor ydet Sikkerhed. Det, der her er givet i Sikkerhed, er Selskabets, Foreningens Kapital. Det er dens Virkemidler i Henhold til Lovene. Ved en Disposition foretagen af Selskabets Repræsentation gav Foreningen disse sine Virkemidler i Sikkerhed til en enkelt Kreditor. Medlemmerne er at anse — saa længe de ikke har opfyldt deres Garantiforpligtelse — som Foreningens Debitorer. Skaber Foreningen en Fortrinsret til at holde sig til disse Debitorer, kan det ikke uden Konstruktion opfattes som om Medlemmerne derved havde paataget sig en Kaution for Kreditor.

DISKUSSION.

Højesteretssagfører N. H. Bache ansaa det for tvivlsomt, om den Slags Beviser kunde gives i Sikkerhed. Et lignende Spørgsmaal opstod ved Forsikringsselskabernes Garantibeviser. I ordentlige Selskaber fandtes Bestemmelser om, at Beviserne ikke kunde pantsættes, men der er Tilfælde, hvor ingen saadanne Bestemmelser findes, og det er sket, at Pantsættelse til en Bank har fundet Sted. Det er næppe gyldigt. Naar der er indbetalt 10 % paa saadanne Beviser, maa man have Ret til at gaa ud fra, at de resterende 90 % eventuelt yderligere kan ventes, og

man maa kunne stole paa, at den Kapital, der reklameres med, er til Stede. Banken maa forstaa det ekstraordinære ved en Transaktion af omtalte Art. Der kunde i denne Sammenhæng henvises til Spørgsmaalet om en Banks Ret til at købe egne Aktier, hvor beslægtede Synspunkter gjorde sig gældende.

Højesteretssagfører C. L. David var enig med Bache de lege ferenda, men han mente ikke, at de nugældende Regler kunde føre til Transaktionens Ugyldighed. Kapitalen er jo i disse Tilfælde kommet Selskabet til Gode. Var den bleven indbetalt og derefter kommet en enkelt Kreditor til Gode, var der jo intet at stille op — bortset fra Tilfælde, hvor Konkurslovens Afkræftelsesregler kunde finde Anvendelse.

Overretssagfører Amdrup udtalte, at det næsten altid viste sig, at de Krav, som der i Henhold til Andelsselskabers Love eksisterede overfor Medlemmerne, var værdiløse. Han tilraadede derfor Sagførere, der skulde varetage f. Eks. en Banks Interesser overfor et Andelsforetagende, ikke at lade sig nøje med omtvistelige Bestemmelser i Andelsselskabets Love, men hellere at lade Medlemmerne i Andelsselskabet personlig forpligte sig overfor Banken, saaledes at denne direkte kunde holde sig til disse.

III

Højesteretssagfører C. L. David forelagde et Tilfælde ang. Ret til Modregning.

Gengivelse heraf vil findes i UfR. 1915.

DANMARKS NEUTRALITETSFORANSTALTNINGER FOR ET AARHUNDREDE SIDEN.

(Foredrag af cand. jur. G. Cohn den 25. Januar 1915.)

De Begivenheder, som jeg i Hovedtræk vil forsøge at skildre, og de af dem bevirkede danske Love og internationale Aftaler ligger over 100 Aar tilbage i Tiden. Jeg vil gøre det Eksperiment at se fuldstændig bort fra den mellemliggende, i saa mange Henseender illusoriske Udvikling paa den internationale Rets Omraade, og søge at fremstille et konkret Afsnit af Folkerettens Historie, som det genspejler sig i danske Retskilder i det 18. Aarhundredes sidste Aar. Et saadant Forsøg, der er Historikerens stadige Opgave, vil maaske heller ikke savne Interesse for Juristen, for hvem ogsaa kun paa denne Maade de gamle Lovsamlingers Paragrafer saa at sige kan genopvaagne til levende Realiteter.

De nævnte Begivenheder, der i Verdenshistorien grupperer sig om de franske Revolutionskrige, førte i Folkerettens Historie til den saakaldte „anden væbnede Neutralitet“, der ikke alene i sig selv betegner et afgørende Vendepunkt i den nyere Krigsrets Tilblivelse, men som for os frembyder den ganske særlige Interesse, at den for stedse har sikret Danmark Rangen som en af de Stater, der tidligst og mest afgjort har ført en haardnakket og uegennyttig Kamp for Anerkendelsen af de neutrale Magters Rettigheder og Ukrænkelighed, — en Kamp, hvis Frugter de neutrale Lande endnu den Dag i Dag nyder godt af.

Datidens storpolitiske Situation vil være Dem bekendt. Den franske Revolution havde som en mægtig Eksplosion rystet hele

Europa, og de Mænd, som derved var kommet til Magten, havde ikke til Hensigt at gyde Olje paa de oprørte Bølger. Allerede forinden Ludvig XVI i Januar 1793 paa Guillotinen havde maattet bøde for sine Forfædres Synder, havde den franske Nationalforsamling ved to Dekreter af November og December 1792 slaaet Datidens Stormagter en knyttet Næve i Ansigtet. Disse Dekreter opfordrede alle Nationer til at gøre Oprør og tilsagde dem de franske Hæres Støtte.

Det varede da heller ikke mange Uger, inden Fjendtlighederne brød ud. Ved et Dekret af 31. Januar 1793 bemyndigedes de franske Borgere til at udruste Kaperskibe, hvorved forstodes Privatskibe, der var autoriserede til at overfalde fjendtlige Handelsskibe og gøre Bytte til Søs, og den følgende Dag udstedtes en formelig Krigserklæring mod England.

Forinden jeg gaar over til at fremstille de Foranstaltninger, hvorved den danske Stat søgte at værne om sin Neutralitet i den forbitrede Krig, der nu efterhaanden bredte sig over næsten hele Europa, bliver det nødvendigt at kaste et Blik paa Danmarks daværende politiske Traktatsystem.

Med *England* havdes den allerede dengang ret gamle, men forøvrigt tildels endnu gældende Forbundstraktat af *11. Juli 1670*. Traktaten havde som sagt allerede dengang et forældet Præg. Saaledes forpligter Kontrahenterne sig i Art. 3 ikke blot til ikke selv at forsyne hinandens Fjender med Krigskontrabande, men til ogsaa at afholde deres Undersaatter derfra, og i modsat Fald at straffe disse paa det allerskarpeste; og i Art. 20 indeholdes den overordentlig vidtgaende Regel, at den ene Stats Undersaatter overhovedet ikke maa sejle med Varer, tilhørende den anden Stats Fjender. Da der i de latinske Passer, som i Henhold til denne Artikel skulde udstedes om Skibets Ladning, var indeholdt en udtrykkelig Erklæring om, at der overhovedet ikke ombord i det neutrale Skib maatte findes Varer, tilhørende en af de krigsførende Magters Undersaatter, fulgte heraf den højst mærkelige Konsekvens, at de to kontraherende Lande selv havde berøvet sig den Fordel, i det Tilfælde, at et af dem var i Krig, da at faa en Del af sin Transport besørget paa det andet Lands Skibe.

Under disse Omstændigheder var det selvfølgelig af den allerstørste Betydning at faa Begrebet Krigskontrabande nøjagtig

fikseret, og det var da ogsaa allerede i 1780 lykkedes A. P. Bernstorff at faa en Aftale herom i Stand med England. I den saakaldte „eksplikatoriske Artikel“ af 4. Juli var det nemlig bleven fastsat, at kun Krigsfornødenheder i snævre Forstand maatte henregnes hertil, og at navnlig Fisk og Kød, Hvede, Mel, alle Slags Kornvarer, Ærter og Bønner, Olje, Vin og i det hele taget alt, som kan tjene til Føde og Livets Ophold, ikke maatte anses som Krigskontrabande og følgelig ogsaa maatte tilføres det andet Lands Fjender. Istandbringelsen af denne for Danmark overordentlig gunstige Aftale, der fra Begrebet Krigskontrabande netop unddrog Danmarks daværende vigtigste Udførselsprodukter, benyttedes iøvrigt af Guldberg til at styrte Bernstorff, idet man mente, at den var i Strid med den omtrent samtidig med Rusland og flere Lande afsluttede, saakaldte „første væbnede Neutralitets“ Tendens. I 1793 var Bernstorff imidlertid allerede forlængst paany bleven kaldet til at staa som Leder af Danmarks Udenrigspolitik, og han stod dengang paa Højdepunktet af sin velfortjente Berømthed og Indflydelse.

Danmarks Traktat med *Frankrig* af 23. August 1742 havde derimod en langt mere moderne Karakter. Dens Art. 20 tillader udtrykkelig den ene Stats Undersaatter at handle med den andens Fjender. Ogsaa med Hensyn til, hvad der skulde anses som Krigskontrabande, er den franske Traktat mere liberal, idet den i Modsætning til den engelske dertil ikke henregner Tømmer, Tjære, Beg, Kobberplader og Jern.

Overfor de andre vigtigste europæiske Magter stod ved Krigens Begyndelse det første *væbnede Neutralitetsforbund* af 9. Juli 1780 endnu fuldt ud ved Magt. Denne Konvention, der var indgaaet mellem Danmark, Sverig og Rusland til Værn om deres Neutralitet under den nordamerikanske Frihedskrig, og som senere var tiltraadt af Nederlandene, Preussen og Østrig, havde erholdt Frankrigs fulde Tilslutning, medens den engelske Regering havde stillet sig ret kølig overfor den, og under de franske Revolutionskrige endog erklærede den for at have en mod England rettet fjendtlig Karakter. Konventionen af 1780 var det første Tilløb til en Slags international Søkrigsret og opstiller navnlig Grundsætningerne om,

at neutrale Skibe er berettiget til at drive Handel paa de krigsførende Lande,

at Varer, som tilhører Undersaatter i krigsførende Lande, skulde være ukrænkelige ombord paa neutrale Skibe,

at en Havn kun kunde anses som blokeret, naar den var effektiv spærret ved Krigsskibe,

endelig at Proceduren for Prisedomstolene skulde være ensartet, hurtig og i Overensstemmelse med Loven, samt

at Skibe, der var bleven opbragt med Urette, havde Krav paa Skadeserstatning.

Den anden af disse Grundsætninger, der ogsaa undertiden udtrykkes ved Sætningen: „frit Skib giver fri Ladning“, var som bemærket formelt i Strid med Danmarks Traktat med England, men maatte dengang anses for stemmende med den almindelig anerkendte folkeretlige Opfattelse. Alligevel vil man ikke finde det uberettiget, at Frankrig i Krigens Løb nægtede at anerkende Reglen, da England paa sin Side haardnakket holdt fast ved de ældre Traktater.

Man vil forstaa den danske Stats vanskelige Stilling under denne Krig, som de andre europæiske Stater snart tog Del i, og under hvilken der straks udøvedes en betydelig Pression mod Danmark for at formaa det til at slutte sig til Frankrigs Fjender. Allerede i en Note af 12. Maj 1792 fra de i København akkrediterede østrigske og preussiske Gesandter Weguelin og Breuner var den danske Regering bleven indbudt til at tage Del i en Kongres i Wien for at drøfte den ved den franske Revolution tilvejebragte Situation. Man hævdede, at denne Krig slet ikke kunde sammenlignes med andre Krige. Frankrigs lovløse Oprørere kunde ikke betragtes som en krigsførende Magt, og det var enhver civiliseret Stats Pligt at bidrage eventuelt med Vaabenmagt til at slaa den revolutionære Bevægelse ned. Det maa ogsaa erindres, at det danske Hof sikkert overfor den franske Revolution var stemt ligesom de andre europæiske Hoffer, og at Bernstorff selv, med sine stærke aristokratiske Sympatier, fordømte den i højeste Grad. Saa meget mere maa man beundre det af Fasthed og Forsigtighed prægede Standpunkt, som Bernstorff indtog overfor disse Henvendelser, og hvormed han i en Svarnote af 1. Juni s. A. udviklede den danske Stats Grunde til ogsaa under denne Krig at iagttage den mest upartiske Neutralitet.

Det gjaldt nu om ogsaa at sikre denne indefter ved en effek-

tiv Neutralitetslovgivning, der dog samtidig tillod danske Borgere at drage saa stor Fordel som mulig af deres Stilling som neutrale. Dette var ikke Tilfældet med den dagældende danske *Forordning af 30. Juli 1756* om Søfart i Krigstider, hvis § 5 f. Eks. forbyder danske at købe noget Skib, som er bygget i de krigsførendes Land, eller som nogen af samme Nationers Undersaatter har ejet, hvilken Forordning man i Praksis allerede havde tilsidesat under den nordamerikanske Frihedskrig, og der udstedtes nu straks efter Krigens Begyndelse et *Reskript af 22. og 25. Februar 1793* indeholdende nøjagtige Regler til Sikkerhed for de Søfarende i Krigstid. Det bestemtes heri, at ingen kunde udruste et Skib under dansk Flag, som ikke var dansk Undersaat og bosiddende i Riget, og Rederen maatte beedige, at Skibet virkelig tilhørte ham. Ogsaa Skibsføreren skulde være dansk Undersaat og edelig erklære, at de til ham udstedte Skibspapirer ikke vilde blive misbrugt. Med Hensyn til disse sidstnævnte foreskriver Reskriptet, at ethvert til noget fremmed Sted i Nord- eller Vesterhavet eller videre bestemt Skib skulde være forsynet med et latinsk Søpas, der indeholdt nøjagtige Oplysninger om Ladningen, Mandskabet m. m.

De vil lægge Mærke til, at Østersøen ikke er nævnt. Østersøen ansaas dengang for et lukket Hav, som Danmark kunde spærre Adgangen til i Krigstider. Allerede i 1756 var dette bleven fastslaaet i en Traktat mellem Rusland og Sverig, og i Maj 1780 havde den danske Stat udstedt en Deklaration, der udtrykkelig hævdede dette Princip, der ogsaa var anerkendt af de andre Magter. Vi vil siden se, at det ogsaa kom til at spille en Rolle i den heromhandlede Periode. Reskriptet forbyder danske Undersaatter paa det strengeste at befordre *Kontrabande* til nogen af de krigsførende, og den i samme indeholdte Kontrabandeliste følger de for de neutrale ugunstigere, engelske Regler.

Saa let kunde man imidlertid ikke komme ud over Vanskeligheden med Hensyn til Befordring af *fjendtlig Ejendom*. Et almindeligt Forbud herimod i Overensstemmelse med den engelske Traktat vilde let kunne opfattes som en uvenlig Handling overfor Frankrig, da Krigen ikke kan afbryde den traktatmæssig hjemlede Handelsfrihed mellem en neutral og en krigsførende Stat, og da de franske Traktater tillod neutrale at be-

fordre fjendtlig Privatejendom. Regeringen var heller ikke til Sinds ganske at stoppe dansk Handel og Søfart under Krigen, hvilket praktisk talt dengang vilde have været Følgen af et saadant Forbud. At udstede et dobbelt Sæt af Skibspapirer, et til Brug overfor engelske Kapere og et andet til Brug overfor franske, kunde man selvfølgelig heller ikke indlade sig paa. Ud af denne Knibe hjalp man sig da paa den Maade, at man delte den tidligere brugelige Formular til det latinske Søpas i to Dele, et særligt Skibscertifikat og et Varecertifikat. Det førstnævnte indeholdt kun en Attestation om, at Skibet ikke førte nogen forbudt Ladning, bestemt til en af de krigsførende Parter. Hvad der var forbudt Ladning, stod ikke nævnt, og Reskriptet forbyder kun Befordring af Kontrabande, men ikke af fjendtlig Privatejendom. Desuden kunde saa Skibe, som virkelig kun havde neutrale Varer ombord, til Brug overfor engelske Kapere erholde et Varecertifikat, der attesterede, at de kun medførte danske og andre neutrale Varer. Denne ogsaa overfor England fuldtud forsvarlige Fremgangsmaade, var i Virkeligheden en overordentlig fin Løsning af dette delikate Spørgsmaal. Forbudet i den gamle Frdng. af 1756 mod at købe Skibe, som havde tilhørt Undersaatter i krigsførende Lande, ophævedes ved en ggl. Resolution.

Saaledes var i det væsentligste den ved Krigens Udbrud tilvejebragte danske Neutralitetslovgivning beskaffen. Det viste sig imidlertid kun altfor snart, at de krigsførende var langt fra at ville respektere dette korrekte neutrale Standpunkt. I Overensstemmelse med den engelske Paastand om, at denne Krig slet ikke kunde sammenlignes med normale Krige, og at det først og fremmest gjaldt om at udhungre Modpartiet, gjorde de engelske Kapere fortrinsvis Jagt paa Skibe, derunder ogsaa neutrale danske, som var ladet med Korn og andre Levnedsmidler, norske Trævarer m. m., og uden at der toges Hensyn til, om de sejlede for egen eller for fremmed Regning, og om de var bestemt til fjendtlig eller til neutral Havn. Proceduren for Prisedomstolene var dernæst saa langsom, besværlig og kostbar, at Ejerne endog i de mest oplagte Tilfælde led uhyre Tab, selv om de fik Skibene fri. Men det sidste blev efterhaanden næsten helt umuligt. Særlig interessant er en *engelsk Prisedom af 12. Juli 1793* i Sagen mod det danske Skib „General Huth“,

ført af Skipper Meinerts. Dette Skib var allerede inden Krigens Udbrud sejlet med en Ladning Korn fra Hamborg med Marseille som Bestemmelsessted, men undervejs bleven opbragt af en engelsk Kaper. Den engelske Admiralitetsret frigav ganske vist Skibet, men tilføjede, at dette ikke vilde være sket, dersom Rejsen havde været paabegyndt efter Krigen, med den forbausende Begrundelse, at en neutral Magt ikke er berettiget at føre andre — selv neutrale — Magters Produkter til fremmede Lande, men kun sit eget Lands Produkter; med andre Ord: Prisedommen anvender Grundsætningen i Cromwells bekendte Navigationsakt paa hele den internationale Verdenshandel! De saaledes praktiserede Regler, eller rettere Vilkaarligheder, blev dernæst formelt fastslaede ved en Instruks til britiske Kaperskibe, og i den Note, hvormed den herværende engelske Minister oversendte Grev Bernstorff denne Instruks, opbydes al mulig politisk Skarpsindighed for at godtgøre, at den danske Stat ikke kunde indtage en neutral Holdning overfor en Nation, der ikke havde nogen ordentlig, af de europæiske Magter anerkendt Regering, og som ikke kunde byde nogen Garanti for de neutrales Rettigheder eller holde sine Kaperskibes retsstridige Fremgangsmaade i Tømme. Med Hensyn til Kornhandlens Standsning, som var det egentlige Formaal for de nye Forholdsregler, henvises særlig til, at denne — efter Tingenes daværende Tilstand — ikke mere kunde anses som Led i privat Handelsvirksomhed, men — da den næsten udelukkende laa i Hænderne paa det franske „Conseil exécutif“ og Kommunerne — maatte anses som en direkte Krigsoperation af den franske Regering. Af disse Grunde — haabede den britiske Regering — vilde Danmark standse al Handel med Frankrig, og selv om det ikke saa sig i Stand til positivt at tage Del i den udbrudte Krig, dog ved sin Passivitet vilde medvirke til de allierede Magters Forholdsregler overfor Frankrig. Denne Note, hvis faretruende Tendens forøgedes ved tilsvarende Noter fra den herværende preussiske og russiske Gesandt, besvarede A. P. Bernstorff den 28. Juli med en Skrivelse, der baade ved sin Form og sit Indhold er bleven staaende som et Mønster paa en værdig og fast Hævdelse af de neutrale Magters Ukrænkelighed. Der fremhæves heri det pinlige for den danske Stat i at skulde indlade sig i Underhandlinger om klare og utvivlsomme Traktatbestemmelser,

saa meget mere som det i dette Tilfælde var Danmark og ikke England, der var den krænkede Part. Den danske Regering var hidtil gaaet ud fra, at den nye Kaperinstruks kun skulde anvendes overfor Lande, med hvilke England ikke havde traktatmæssige Aftaler, men maatte nu — da denne Forklaring ikke mere kunde finde Sted — paa det bestemteste protestere mod dens Anvendelse overfor danske Skibe, som værende i aabenbar Modstrid med Konventionen af 1670. I et Memoire, der ledsagede Bernstorfs Note, hedder det endvidere: „Folkeretten er uforanderlig; dens Principer kan ikke rette sig efter de skiftende Omstændigheder. Dersom en neutral Magt bryder disse Principer, kan en krigsførende udøve Gengæld. Men en neutral Magt, som ikke har gjort sig skyldig heri, kan ikke anerkende nogen Ret for de krigsførende til at udøve saadan Tvang. De neutrales Værn bestaar i deres Upartiskhed og i deres Traktater, og de har ikke Lov at give Afkald paa deres Rettigheder, naar dette er til Fordel for den ene af de krigsførende . . . Danmark vil visselig ikke paatage sig at forsvare den nuværende franske Regerings Natur og Oprindelse, men det vil af Hensyn til sin Neutralitet fuldstændig afholde sig fra at give Udtryk for sine Følelser. Den franske Nation eksisterer, og den Regering, som den selv anerkender, er den, med hvilken andre Stater maa forhandle.“ Det udvikles dernæst, at Frankrig vedblivende anerkender de indgaaede Traktaters Gyldighed, at det — hvad der i Krigens Begyndelse ogsaa var Tilfældet — netop i høj Grad respekterede de neutrales Rettigheder, at Retsvejen stod aaben, og at Domstolenes Afgørelser respekteredes. Endelig anføres en Række historiske Eksempler fra tidligere Krige, hvor en af de krigsførende vilde afskære den anden fra Tilførsel af Levnedsmidler, og hvor de neutrale Lande, derunder navnlig ogsaa Storbritannien, paa det kraftigste havde protesteret mod dette Indgreb i deres Rettigheder. I Slutningen af Noten hedder det: „Den ene Krig kan ganske vist adskille sig fra den anden ved sine Motiver, ved sit Formaal, ved sin Nødvendighed, ved sin Retmæssighed eller Uretmæssighed; dette kan være af den største Betydning for selve de krigsførende; det kan og bør have Indflydelse paa Freden, paa Skadeserstatningen og alle saadanne akcessoriske Forhold; men det vedkommer absolut ikke de neutrale Magter. Disse interesserer sig utvivlsomt for

det Parti, som har Retten paa sin Side; men de er ikke beføjede til at give efter for denne Følelse. Neutralitet eksisterer ikke mere, naar den ikke er fuldkommen.“

Denne Note, der i Virkeligheden betegner et *Gennembrud for Neutralitetstanken i den europæiske Folkerets Historie*, havde en betydelig Virkning, endog i selve England. Saaledes finder man i Parlamentets Forhandlinger af 17. Februar 1794 en Udtalelse af Lord Landsowne, hvori det hedder: „Grev Bernstorfs Svar paa vore Forestillinger er et af de frimodigste, klogeste og værdigste Svar, jeg nogensinde har læst. Det er et Stats-Dokument, der kunde tjene til Forbillede for enhver Regering i Europa.“

Jeg berørte allerede før, at den franske Regering i Krigens Begyndelse viste sig særdeles hensynsfuld overfor den neutrale Skibsfart og i en af „*Conseil exécutif provisoire*“ udstedt Proklamation af April 1793 nævnes endog særlig de danske og svenske Skibe, som saadanne, hvem der i franske Havne skal ydes al mulig Sikkerhed og Bistand. Imidlertid begyndte dog ogsaa her snart en anden Kurs, dels som et Modtræk mod den engelske Fremgangsmaade, dels fordi de franske Beholdninger begyndte at slippe op, og at det derfor per fas et nefas gjaldt om at skaffe Levnedsmidler til Veje, dels ogsaa fordi den daværende franske Regeringsform ikke kunde give nogen Betyggelse for en konsekvent Gennemførelse af Principer, der i Virkeligheden vilde have været i den franske Stats egen Interesse. Allerede det første Tilfælde, som gav den danske Stat Anledning til at rejse Indsigelse, er højst interessant og betegnende. Det drejede sig om tre danske Skibe, der med Sukker, Kaffe og andre Levnedsmidler var paa Vej fra forskellige franske Havne til Stettin, Altona og Hamborg. Disse Skibe var bleven opsnappet af franske Kapere og bragt for Handelsretten i l’Orient med den haartrukne og ganske uforsvarlige Begrundelse, at Konnossementerne kun indeholdt en almindelig Angivelse af, at Skibene var ladet for neutral Regning uden at nævne nogen bestemt neutral Modtager. Denne Argumentation, der savnede enhver Lov- eller Traktathjemmel, blev da ogsaa underkendt af Retten, der statuerede, at Skibene skulde frigives, og at Rederne havde Krav paa fuld Skadeserstatning. Der var imidlertid, medens disse Sager verserede for Retten, udkommen et nyt fransk Dekret af 9. Maj s. A., hvis Art. 1 — som Gengæld overfor

den fra engelsk Side udviste Opræden — bemyndigede de franske Krigsskibe og Kapere til at beslaglægge neutrale Skibe, som helt eller til Dels var ladet med Levnedsmidler, der tilhørte neutrale, men var bestemt til fjendtlig Havn, eller med Varer, der tilhørte fjendtlige Undersaatter; de sidstnævnte blev erklæret for god Prise; de førstnævnte skulde konfiskeres mod Skadeserstatning. Og ifølge Art. 5 skulde dette Dekret have tilbagevirkende Kraft paa alle Priser, som var bleven taget siden Krigens Begyndelse.

Kaperskibenes Redere benyttede sig nu af denne Omstændighed til at anfægte den afsagte Kendelse og bringe Sagen for Appellinstansen i l'Orient. Paa den anden Side søgte de opbragte Fartøjers Redere at faa den franske Regering til at efterkomme Prisedommen og havde i Begyndelsen tilsyneladende Held med sig, men det endte dog med, at Appellinstansen i l'Orient under 12. Juli forkastede den tidligere Dom med den Begrundelse, at Dekretet af 9. Maj havde tilbagevirkende Kraft, samt at Altona og Flensborg, hvortil en Del af Ladningen var bestemt, hørte til Holsten og som Følge deraf ogsaa til det tyske Forbund, der var med i den mod Frankrig fjendtlige Koalition!

Dette, og andet af samme Art, var meget uheldige Vilkaar for den neutrale Handel paa *Frankrig*. Endnu værre blev det, da et Dekret af August Maaned forbød Udførslen af Frankrigs vigtigste Produkter, som Vin, Brændevin, Eddike, Salt, Sæbe, Soda, Klæde m. m., hvilket Forbud ogsaa anvendtes paa de i franske Havne allerede indskibede Ladninger, hvorved bl. a. 50 danske Skibe blev nødt til at hæve deres Fragtkontrakter og losse, skønt nogle af dem allerede var sejlet ud af den franske Havn. Heller ikke i disse Tilfælde blev der ydet nogen Erstatning, men Frankrig saa sig snart efter nødsaget til at tage dette Udførselsforbud tilbage, da det viste sig helt umuligt paa anden Maade at udligne den franske Handelsbalance. Ogsaa i den følgende Tid søgte Frankrig paa forskellig Maade at tilvejebringe et bedre Forhold til de neutrale Magter; det erklærede Gang paa Gang højtideligt, at de bestaaende Traktater vilde blive respekteret, og indførte den ret enestaaende Bestemmelse, at Prisers Gyldighed skulde afgøres ad administrativ Vej, hvilket imidlertid faktisk blev til Fordel for de neutrale, da Protester paa denne Maade kunde gøres gældende mere effektivt.

Anderledes udviklede Forholdene sig overfor *England*. Bri-

tiske Flaader krydsede ved de franske og italienske Kyster og udøvede efterhaanden, navnlig i Middelhavet, et helt Tyranni til Søs. Ved en yderligere Instruks af 6. November bestemtes, at alle Skibe, som var ladede med Produkter af franske Kolonier, eller som førte Levnedsmidler eller andre Varer til saadanne Kolonier, skulde beslaglægges og bringes for de engelske Prisedomstole, hvorved man altsaa alene lagde Vægt paa Varernes Oprindelse, uden at tage Hensyn hverken til deres Bestemmelsessted eller til, hvem der ejede dem.

Men ikke nok hermed, søgte man fra engelsk Side endog i selve Danmark at komme paa Spor efter paatænkte Handelsforetagender og saavidt muligt at forpurre dem fra først af. Da Nationalkonventet i Anledning af de talrige svævende Handelsager, som befuldmægtiget Minister til Danmark havde sendt en fransk Borger ved Navn Grouvelle, der imidlertid ingenlunde af den danske Regering endnu var bleven anerkendt i nævnte Egenskab, og dennes Ankomst var bleven bekendtgjort ved et Opslag paa Københavns Børs, blev det rent galt. I en i en truende og forarget Tone holdt Fællesnote fra samtlige Koalitionsmagters herværende Repræsentanter, forlangte man kort og godt Svar paa, om det var rigtig eller ej, at den franske Borger Grouvelle var bleven anerkendt som fransk Repræsentant ved det danske Hof. Bernstorff besvarede ogsaa denne uberettigede Optræden paa en meget maadeholden og forsigtig Maade, idet han nøjedes med at henvise til, at en saadan Anerkendelse, hvis den virkelig havde fundet Sted, vilde forudsætte en officiel Akt, der ikke kunde holdes hemmelig. England slog sig vel til Taals med denne Erklæring, men paa Grund af de indhentede Oplysninger om den danske Handelsomsætning blev der i Marts Maaned 1794 givet de engelske Krydsere og Kaperskibe hemmelig Instruks om at standse og bringe til britisk Havn alle Skibe ladede med Livsfornødenheder, uden Hensyn til, hvilken deres Bestemmelse var. Mandskabet paa saadanne Skibe blev der af de engelske Admiralitetsretter forelagt et i høj Grad nærgaaende Spørgeskema, hvorefter de blandt meget andet f. Eks. under Ed skulde opgive Navnene paa de danske handlende, om hvilke de havde hørt, at de gjorde Forretninger med Fransk-mænd o. lign. Desuden blev den britiske Prisejurisdiktion gjort endnu langsommere, kostbarere og besværligere end den var i

Forvejen, og skønt der ifølge en officiel Fortegnelse i Marts Maaned for Admiralitetsretten verserede alene af danske Prisesager 180, tog Retten dog en 3 Maaneders Sommerferie fra 29. Juli til 1. November!

Under disse Forhold havde den danske Stat efterhaanden ganske hørt op med at gøre den engelske Regering Forestillinger, der dog ikke førte til noget som helst. Man maatte værne om sin Neutralitet paa anden Maade, og efter et fra svensk Side allerede i Slutningen af 1793 taget Initiativ blev der i Marts 1794 mellem Danmark og Sverig indgaaet en Konvention til fælles Forsvar for den danske og svenske Handels og Søfarts Frihed og Sikkerhed, hvori de to Stater højtidelig erklærer at ville bevare den mest fuldkomne Neutralitet, men paa den anden Side at ville haandhæve deres Undersaatters Ret til enhver lovlig Handel og Søfart. I dette Øjemed forpligter Kontrahenterne sig til hver at udruste en Eskadre paa 8 Linieskibe og et passende Antal Fregatter, der skulde manøvrere adskilt eller i Forening, alt efter Omstændighederne. Om Østersøen hedder det i Art. 10, at da den stedse bør være anset som et lukket og for de fjerne krigsførende Magters væbnede Skibe utilgængeligt Hav, erklæres den herved derfor paany som saadant af de kontraherende Parter, der er besluttede paa i samme at vedligeholde den mest fuldkomne Ro. Det bestemmes sluttelig, at denne Overenskomst i største Venskabelighed skal meddeles de krigsførende, men at Kontrahenterne, dersom de deri udtalte Grundsætninger trods indstændige Forestillinger vedblivende tilsidesættes, da efter gensidig Forstaaelse vil udøve Repræssalier, d. v. s. med Magt sætte sig imod de krigsførendes Overgreb. — Den følgende Dag udstedte den danske Regering derhos en Plakat, der endnu en Gang paa det nøjagtigste fastslog danske Undersaatters Pligter under en Krig mellem fremmede Magter, og hvor der til yderligere Kontrol om, at Ladningers neutrale Bestemmelsessted ikke blot var angivet pro forma, blev paalagt Skibsføreren en Pligt til paa Hjemrejsen at medbringe en Attestation fra Modtagelsesstedets Toldvæsen.

Skønt man ikke havde turdet paany opstille de i 1780 aftalte Grundregler for den neutrale Skibsfart, blev de nævnte Foranstaltninger dog modtaget med stor Glæde i hele Skandinavien, idet man opfattede dem som Indledningen til en ny skandina-

visk Æra og et fastere Venskab mellem de nordiske Folk. Ogsaa overfor England virkede de en Tid lang meget gunstigt, navnlig ogsaa fordi Bernstorf med den største Forsigtighed søgte at undgaa ethvert virkeligt Sammenstød mellem danske og engelske Krigsskibe. Af den Grund var han ogsaa imod Udsendelse af Konvojer, d. v. s. bevæbnede Skibe som Ledsagere til Beskyttelse af Handelsskibe, skønt baade den danske Handelsstand og Regeringen i Stockholm udøvede et stærkt Pres paa ham i den Retning. Han indsaa, hvilke store Rigdomme, Handel og Søfart maatte bringe Landet, saa længe det kunde forblive neutralt i en almindelig europæisk Krig, og vilde ikke forskærte disse Fordele ved utidig Pukken paa sin Ret. Baade i 1795 og 1796 var det dog paa Grund af talrige Klager nødvendigt at udruste en dansk-norsk-svensk Flaade, der mødtes i Sundet og krydsede i Kattegat og Nordsøen for at værne Skibsfarten og Kysterne mod de krigsførendes Overgreb. Det var nu atter Franskmændene, der navnlig gjorde sig skyldig i saadanne. Den franske Regering indsaa, at den i Længden maatte trække det korteste Straa, naar den vedblivende fulgte sine nyere og mere liberale Handelstraktater, medens England med Støtte i de gamle Bestemmelser næsten havde frie Hænder overfor de neutrale. Denne Fornemmelse blev navnlig levende i Frankrig, da der i Slutningen af 1795 blev ratificeret en Traktat mellem England og de Forenede Stater af Amerika, der ganske var affattet i de ældre engelske Reglers Aand. Man opfattede dette som en ligefrem Fornærmelse mod Frankrig og greb med Begærlighed Lejligheden til at sige sig fri for alle Hensyn til de neutrale Lande. Under udtrykkelig Henviisning til den nævnte Konvention bestemmer to franske Dekreter af Juli 1796, at franske Krydsere for Fremtiden vilde behandle neutrale Skibe, saaledes som disse fandt sig i at blive behandlet af engelske Krigsskibe; samtidig vanskeliggjorde man de neutrales Procedure for de franske Prisemyndigheder og anvendte under Sagen Chikaner og Sofisterier, der i ingen Henseende stod tilbage for den engelske Praksis. Den danske Regerings Forestillinger nyttede ikke noget, idet Priseretterne, til hvilke disse Sagers Behandling nu igen var bleven overdraget, endog statuerede, at Handels-traktaten med Danmark af 1742 maatte anses som bortfalden i 1757, da den ifølge sin Art. 8 kun skulde gælde i 15 Aar, skønt

de vanskelig kan have været uvidende om, at det i 1749 var bleven aftalt mellem Parterne, at Traktaten skulde gælde indtil videre. Ved dette og lignende Argumenter blev dansk Formue til mindst 3 til 4 Millioner Dalers Værdi tilkendt de franske Kaperskibe, og man vil forstaa, at det efterhaanden blev ganske umuligt for danske Redere at faa tegnet Assurance paa Skib eller Ladning. Men Frankrig blev ikke staaende herved; man var efterhaanden i den Grad bleven forbitret mod de neutrales Indrømmelser overfor engelske Overgreb, at man tilsidst i den neutrale Handel saa en skjult Støtte for England, og man greb da til Midler, der var lige saa forfejlede som egnede til først og fremmest at skade Frankrig selv. Ifølge en Lov af 18. Januar 1798 skulde for Fremtiden ethvert Skib, som helt eller tildels var ladet med engelske eller fra engelske Kolonier hidrørende Varer, erklæres for god Prise, uden Hensyn til sammes Ejer eller Bestemmelsessted. Efter denne Lov, der i Virkeligheden var en Befaling til alle Lande om at standse enhver Handelsforbindelse med England, kunde altsaa Skibet og hele Ladningen konfiskeres, alene af den Grund, at der ombord fandtes f. Eks. et Service af engelsk Fajance, og paa denne Maade anvendtes Loven ogsaa i Praksis. Saaledes konfiskerede en fransk Priseret den 29. Juli 1798 det danske Skib „Marie Charlotte“, ført af Kaptajn Raasløf, kun af den Grund, at Skibsføreren i Falmouth, hvor han var bleven nødt til at løbe ind paa Grund af Modvind, havde købt et Stykke engelsk Tæppe samt 6 Fade engelsk Øl til Brug for Mandskabet, uagtet det tydelig fremgik af hans Skibsjournal, at den nævnte Lov af 18. Januar ikke godt kunde være ham bekendt, da han allerede den 2. Februar igen var sejlet fra Falmouth; den franske Priseret statuerede imidlertid, at han af de engelske Aviser kunde have kendt Loven!

Imidlertid var det svensk-danske Venskab kølnet noget, idet man fra svensk Side — ganske med Urette — mente, at Bernstorff i Virkeligheden spillede under Dække med Rusland, og fordi han, som tidligere nævnt, ikke vilde lade Handelsskibe konvojere. I 1797 erklærede den svenske Regering, at naar dette Aars Krydstogt var endt, vilde Sverig selv sikre sin Søfart ved Konvojer. Til alt Uheld døde A. P. Bernstorff i Juni 1797, og skønt hans Søn og Efterfølger Kristian Gynther Bernstorff vel ogsaa kan betegnes som en dygtig Statsmand, og i og for

sig fulgte Faderens Politik, savnede han dog dennes Erfarenhed, Forsigtighed og Fremsynethed. Da de krigsførendes Overgreb stadig tiltog, og da Sverig i April 1798 havde udstedt en Forordning om Handelsskibes Konvojer, mente man ogsaa fra dansk Side at burde gribe til dette Middel, og der udkom nu Plakat af 25. Juli 1798 om indenlandske Handelsskibes Konvojer fra Flekkerø Havn til Middelhavet. Ifølge denne Plakat skulde danske Krigsskibe til nærmere bestemte Tider afgaa fra nævnte Havn i Norge og ledsage danske Handelsskibe til deres forskellige Bestemmelsessteder indtil Middelhavet. For at kunne faa Del i denne Beskyttelse, maatte Skibets Fører forinden Afrejsen afgive en edelig Erklæring om Beskaffenheden af Skibets Ladning, der dog gerne maatte være andre neutrale Undersaatters Ejendom. Endvidere skulde Handelsskibene udrede en forholdsmæssig Afgift til Bestridelse af Omkostningerne ved Konvojen.

Jeg har allerede tidligere antydet, at Udsendelsen af saadanne Konvojer efter Datidens Folkeret maatte anses som de neutrale Magters gode Ret, der iøvrigt udtrykkelig blev anerkendt af Frankrig og til at begynde med heller ikke bestridt af England. Derimod tør man sikkert betvivle, hvorvidt denne Foranstaltning politisk set var klog, da man efter Englands hele Optræden maatte være klar over, at dette Land ikke godvillig vilde finde sig deri. Imidlertid lykkedes det dog den første danske Konvoj, der bestod af Krigsskibene „Ridelven“ og „Forsvar“ under Kommando af Kaptajnlieutenant Hans Holstein, og den 20. September afsejlede fra Flekkerø med 20 danske Handelsskibe, uhindret at passere en betydelig britisk Eskadre i Kanalen. Men iøvrigt forløb dette første Forsøg fra dansk Side ikke særlig heldig, idet Konvojen splittedes ad, dels paa Grund af daarligt Vejr, dels paa Grund af Insubordination, da flere af Handelsskibene ikke vilde rette sig efter Konvojchefens Paalæg. I den Anledning udstedtes en Anordning af 2. November 1798, indeholdende detaljerede Regler om den Fremgangsmaade og Orden, der skulde følges ved Afsejlingen og undervejs, samt hvilke Signaler og Forsigtighedsregler, der skulde iagttages.

I Løbet af Aaret 1798 blev et stort Antal danske Skibe konvojeret til og fra Middelhavet, og skønt der fandt et Par Sammenstød Sted med engelske Krydsere, lykkedes det dog at bilægge Stridighederne ved fredelige Forhandlinger. Overhovedet

saa det en kort Tid ud, som om der var indtraadt gunstigere Forhold for den neutrale Handel, og Napoleon Bonaparte, som i 1799 var kommet til Magten i Frankrig, indførte en fuldstændig ny Kurs overfor de neutrale, som han paa alle mulige Maader søgte at stemme gunstigt. Mange danske Skibe, som var bleven beslaglagt af Direktoriet, blev frigivne, i Paris blev der oprettet en særlig Domstol til Paakendelse af Prisesager, hvori bl. a. den fremragende Jurist Portalis havde Sæde, og Sagerne fik en grundig og upartisk Behandling. Det fremgaar af samtidige Oplysninger, at den danske Handel paa denne Tid indbragte Landet meget betydelige Rigdomme. Det sidstnævnte Forhold staar maaske noget i Forbindelse med, at man snart igen begyndte at blive ubehagelig fra engelsk Side. Det første alvorligere Sammenstød skete i December 1799, da en dansk Konvoj, bestaaende af 12 Handelsskibe under Ledsagelse af Fregatten „Havfruen“, blev standset i Middelhavet af 3 engelske Fregatter, der trods Konvojkommandantens Nægtelse med Magt visiterede 7 af Skibene. Kaptajnen paa „Havfruen“, von Dockum, gav Ild paa de engelske Skibe, der maatte opgive den fortsatte Visitering og trække sig tilbage med en saaret Matros. Dette Sammenstød førte til en meget ubehagelig Forhandling mellem Danmark og England, hvorunder K. G. Bernstorff fastholdt Berettigelsen af Kaptajnens Optræden. England lod Sagen falde, men udstedte i Marts 1800 under Henvisning til dette Tilfælde en Generalordre til de engelske Skibschefer, ifølge hvilken Konvojers bevæbnede Modstand mod Visitation for Fremtiden skulde betragtes og behandles som en fjendtlig Handling. Herefter maatte det nødvendigvis snart komme til et aabent Brud. Den 25. Juli mødte en dansk Konvoj under Fregatten „Freya“, Kaptajn Krabbe, en overlegen engelsk Styrke i Kanalen. Englænderne forlangte at visitere Handelsskibene, hvilket Kaptajn Krabbe modsatte sig, og der udviklede sig nu en Kamp, i hvilken den danske Fregat, der var alene mod 6 engelske Krigsskibe, tilsidst blev overmandet. En Henvendelse fra dansk Side til den engelske Regering, hvori dette Brud paa Folkeretten og Traktaterne mellem de to Lande paataltes, førte ikke til noget. Det engelske Svar hævdede, at det var den danske Kaptajn, som havde gjort sig skyldig i et Folkeretsbrud, og at England hverken kunde eller vilde give Afkald paa den almindelig anerkendte

Ret til at visitere Handelsskibe. Der blev sendt en særlig Underhandler til København, hvis Argumenter understøttedes ved en engelsk Flaade, der samtidig passerede Øresund og styrede mod København. Englænderne forlangte Erstatning for det passerede og Sikkerhed for, at det ikke gentog sig. Bernstorf protesterede og forlangte Skibene frigivet, idet han dog samtidig foreslog at lade den russiske Kejser afgøre dette Tvistemaal. Ogsaa dette afslog den engelske Udsending, og for ikke at sætte Sagen paa Spidsen gik Bernstorf da ind paa at afslutte en foreløbig Konvention af 29. August, hvorved England forpligtede sig til straks at frigive Fregatten „Freya“ og dens Konvoj, hvorimod Danmark forpligtede sig til ikke at sende Handelsskibe under Konvoj, indtil denne Foranstaltnings Berettigelse var bleven drøftet og afgjort ved en senere almindelig Konvention.

Spørgsmaalet var saaledes ikke bleven afgjort, og Danmark maatte nu sætte sin Lid til, at de andre neutrale Magter vilde tage Affære. Dette skete ogsaa, idet „Freya“s Beslaglæggelse vakte en Storm af Forbitrelse i hele Europa, og der tilstilledes England meget skarpe Noter, endog fra dets egne tidligere allierede, Preussen og Rusland. Den russiske Kejser havde en særlig Anledning til at gribe ind, da der mellem ham og den engelske Regering var opstaaet en Strid om Besiddelsen af Øen Malta, som England havde tilbageerobret fra Frankrig, og som den russiske Kejser mente at have Krav paa i sin Egenskab af Stormester for Johanitterordenen. Han tilstillede nu den 27. August den svenske, danske og preussiske Gesandt i St. Petersburg en Note, hvori de respektive Regeringer opfordredes til paany at hævde de Principer, som var fastslaaede i 1780, for at undgaa saadanne Overgreb fra engelsk Side, som den danske Konvoj havde været udsat for, og der blev derefter i September og December 1800 afsluttet Konventioner mellem de nævnte Stater, hvori de forpligtede sig til — eventuelt med Vaabenmagt — at haandhæve Neutralitetsprinciperne fra 1780, hvortil nu yderligere føjedes følgende: „Naar den Officer, der kommanderer det Krigsskib eller de Krigsskibe af den kongelige eller kejserlige Marine, som konvojerer et eller flere Koffardiskibe, erklærer, at hans Konvoj ingen Kontrabande har ombord, skal dette være tilstrækkeligt til at afvende Visitation saavel paa hans Skib som paa de øvrige Skibe af Konvojen.“

Paa dette Punkt i Begivenhedernes Udvikling vil vi standse. Det vil være Dem bekendt, at det andet Neutralitetsforbund ikke havde nogen lang Bestaaen, at England opfattede det som en direkte Fornærmelse og øjeblikkeligt aabnede Fjendtligheder mod Danmark, og at det samtidige russiske Tronskifte og den dermed følgende fuldstændige Forandring i Ruslands ydre Politik nødsagede Danmark til atter at give Afkald paa de saaledes fastslaaede Principer. De vil ogsaa vide, at disse fuldstændig blev traadt under Fode i Napoleons voldsomme Krige i det 19. Aarhundredes Begyndelse, hvori ogsaa den danske Stat blev inddraget, og hvor de neutrales Retsløshed kulminerede i den saakaldte Fastlandsspærring, der ganske og aldeles lammede hele den internationale Handelsskibsfart. Men de af Danmark for over 100 Aar siden saa haardnakket forfægtede Grundsætninger har dog siden arbejdet sig frem til almindelig Anerkendelse, baade ved Pariser Søretsdeklarationen i 1856 og Londoner Deklarationen i 1909, og det maa haabes, at de ogsaa sejrrigt vil bestaa den Ildprøve, som de for Tiden gennemgaar.

FRA DET PRAKTISKE RETSLIV.

(Forskellige Indledere. Mandag den 22. Februar 1915.)

I

Overretssagfører Arthur Henriques: Bemærkninger om *Retsgyldigheden af en privat Overdragelse af Forældremyndigheden* over Børn.

De vil vistnok i Aviserne have set omtalt en Højesteretsdom, der blev afsagt forleden Dag. Saa vidt jeg kan se, har Dommen ret stor Betydning, da det er første Gang, det saare vigtige Spørgsmaal om Gyldigheden af en privat Overdragelse af Forældremyndigheden er afgjort. Afgørelsen gaar — desværre — ud paa, at en saadan Overdragelse er fuldtud gyldig.

Sagens Sammenhæng er følgende:

En ugift Barnemoder gav Afkald paa sit Barn ved en saalydende Erklæring:

„At jeg undertegnede ugift herved giver Afkald paa mit Barn til Blikkenslagersvend B. . . . og Hustru imod at de halvaarlig oppebær det Faderen idømte Allimentationsbidrag af 60 Kroner, atesteres herved.“

Hun fortrød senere, hvad hun havde gjort, da hun mente, Barnet ikke havde det godt, og forsøgte at faa det tilbage ved Byfogdens Hjælp, men uden Resultat. Efter nogen Tids Forløb anlagde hun derefter Sag, under hvilken hun paastod Blikkenslageren dømt til under Tvang af en daglig Mulkt at udlevere hende Barnet. Hun anførte til Støtte for sin Paastand en hel Række Grunde for, at det Afkald paa Barnet, hun havde givet,

var uforbindende for hende. For det første var Afkaldet ikke ratihaberet af Pupilauctoriteterne. Hof- og Stadsretten forkastede denne Indsigelse. For det andet var Afkaldet fralistet hende, medens hun var syg. Indsigelsen forkastedes. For det tredje anførte hun, at Afkaldet kun var udstedt under den Forudsætning, at Indstævnte og hans Kone opnaaede Bevilling til at adoptere Barnet, hvilken Forudsætning nu var bristet. Hof- og Stadsretten gav hende Ret i denne Betragtning og fik derfor ikke Lejlighed til at komme ind paa hendes fjerde Betragtning — den interessanteste —, nemlig at Afkaldet i hvert Fald ikke kunde anses for uigenkaldeligt. Medens Hof- og Stadsretten altsaa statuerede, at Moderen skulde have sit Barn udleveret, kom Højesteret til det modsatte Resultat. Højesteret forkaster Henvisningen til Adoptionen og statuerer, at Moderen ved den foran anførte Erklæring maa „anses for at have givet et hende forbindende endeligt Afkald paa Forældremyndigheden over sit Barn til Fordel for B. og hans Hustru“.

Det er underligt nok, at et Spørgsmaal af denne Art har kunnet betragtes som hørende til de tvivlsomme lige til Aaret 1915.

I Teorien har man udtrykt sig med en vis Forsigtighed. Da Overværgeraadets Formand Overretsassessor Brun i 1913 i UfR. skrev om „Forældremagt udenfor de naturlige Forældres Hænder“, hedder det saaledes:

„Værdien af en skriftlig Overdragelse fra Forældrene af Forældremagten er noget omtvistelig. Praksis er gaaet noget videre i Retning af anerkende dens for Forældrene bindende Betydning end Teorien.“

Professor Bentzon har dels i Retskilderne 1905, dels i sin Udgave af Deuntzers Familieret 1910 udtalt sig om Spørgsmaalet. Han mener, at det maa anses for stridende mod det sædelige Grundlag, hvorpaa Forældremagten hviler, at den af Forældrene uigenkaldelig skulde kunne overlades til Personer, der ikke staar i noget Familieforhold til Barnet, saaledes at disse fremtidig ganske efter eget Tykke kan træffe Bestemmelse om Barnets Opdragelse, Anbringelse i Levevej m. m. Det synes i al Fald uforeneligt med Forældreforholdets Natur, at Forældre skal kunne fraskrive sig Ret til at forlange Børnene tilbage, selv om de forsømmes eller mishandles af Plejeforældrene.

Denne Opfattelse mener Bentzon i det hele stemmer med Praxis, der synes at gaa ud fra, at der for Overdragelsens Gyldighed maa opstilles de to Betingelser, at Overdragelsen sker til en nær Slægtning og at denne paatager sig en Pligt til at opdrage Barnet som sit eget.

Man har det Indtryk, naar man læser disse Udtalelser, at Forfatterne meget nødig vil anerkende Gyldigheden af en saadan Overdragelse og saa længe som muligt vil bevare Haabet om, at Domstolene ikke vil gaa med dertil.

Undersøger man nu de Domme, der foreligger, vil det ses, at man i Virkeligheden ikke kan udlede meget af dem.

En københavnsk Overretsdom, der er refereret i J. U. for 1864, drejer sig om følgende Tilfælde: En Hustru, hvis Mand paa Grund af en Forbrydelse var flygtet til Amerika, indrykkede en Bekendtgørelse i Bladene, hvori hun bad gode Mennesker om at antage et af hendes Børn. Der meldte sig en Mand, der uden Vederlag tog et Pigebarn til sig, efter at Moderen havde forpligtet sig til ikke at forlange det tilbage. Tiderne blev imidlertid bedre for Faderen i Amerika, hans Familie rejste til ham — og fik Lyst til at faa Pigebarnet tilbage. Der anlagdes Sag, og Plejefaderen dømtes til at udlevere Barnet, hvilket begrundedes ved, at Moderen alene, ikke Faderen, havde givet Afkald paa Barnet. Man kan maaske heraf slutte, at hvis Faderen var optraadt, vilde Overdragelsen have været fuldgyltig — men grumme meget synes jeg ikke, man kan slutte af denne Dom.

I en Sag, der paadømtes af Viborg Overret i 1886 (UfR. 1886, S. 1200) var Forholdet det, at en Fader i Anledning af, at der mellem ham og hans Hustru bestod et daarligt Forhold, havde indgaaet en Overenskomst med sin Broder, hvorved han til Fordel for Broderen fraskrev sig al Ret til sit i et tidligere Ægteskab fødte Barn. Han søgte senere at faa Barnet tilbage, idet han paastod, at der nu igen var tilvejebragt Enighed mellem ham og hans Hustru, men hans Paastand om at faa Barnet tilbage forkastedes, idet det ikke ansaas tilstrækkelig bevist, at Forholdene i Hjemmet var forandrede paa saadan Maade, at Barnets Tilbagevenden maatte anses heldig for det, hvilket maa antages at være bleven stillet som Betingelse af Faderens Broder for Barnets Tilbagelevering.

Ogsaa i den Sag, der er refereret i UfR. 1899 S. 543 forkastedes Paastanden om Udlevering af et Barn, der af dets Moder, der var Enke, var anbragt hos dennes Svigermoder. Det udtales i denne Dom, at en ved privat Overenskomst truffen Bestemmelse om uigenkaldelig Opgivelse og Overgang af Forældremagten ikke kan siges i Følge Lovgivningen at være ugyldig, saaledes at den til enhver Tid kan tilbagekaldes, i al Fald ikke, naar det som in casu var tilsigtet at give en anden Ret til at beholde Barnet mod at sørge for dets Underhold og Opdragelse.

Endelig foreligger en interessant københavnsk Overrettsdom, refereret i UfR. 1905 S. 115. En ugift Moder havde sat sit Barn i Pleje, saaledes at vedkommende overtog Barnets Underhold, indtil dets Opdragelse var færdig, for et Vederlag paa 800 Kr., der straks udbetaltes. Nogle Maaneder senere, da Moderen saa til Barnet, tog hun det med sig, da det var sygt og trivedes daarligt. Hun anlagde derefter Sag til Tilbagebetaling af de 800 Kr. med Fradrag af et lille Beløb for den forløbne Tid. Hun vandt Sagen og fik tilkendt 600 Kr., idet Barnets Tilstand havde været af en faretruende Karakter, saaledes at hun under de givne Forhold havde været bemyndiget til ensidigt at afbryde Plejeforholdet. Det udtales udtrykkeligt i Dommen, at selv om der ikke fra Plejefaderens Side er udvist nogen Forsømmelse overfor Barnet, der i og for sig kan betegnes som en Misligholdelse af paatagne Forpligtelser, maa det dog erkendes, at der ved et Forhold som det heromtalte, hvor Hensynet til Barnets Trivsel maa antages at være den naturlige Forudsætning fra begge Parters Side for Plejeforholdets Fortsættelse gennem en saa lang Aarrække, ogsaa udenfor Tilfælde af egentlig kontraktstridigt Forhold fra Plejefaderens Side maa tilkomme Forældrene Ret til at afbryde Plejeforholdet, naar Barnets Helbred eller normale Udvikling faktisk kræver dets Anbringelse under andre Forhold.

Der blev dog afgivet dissentierende Votum, der var enig i, at der ikke forelaa nogen Misligholdelse fra Plejefaderens Side, men under Hensyn hertil ikke ansaa Moderen for berettiget til at afbryde Plejeforholdet.

Efter denne Doms tiltalende Argumentation virker den nu afsagte Højesteretsdom overraskende. Her siges det rent ud, at

det er fuldt ud gyldigt at overdrage Forældremyndigheden over sit Barn — Afkaldet er forbindende og endeligt. Der tales ikke her om noget Hensyn til Barnet. Der foreligger altsaa nu om-sider en Afgørelse, der ikke synes at kunne misforstaas. Høje-steret har talt, og Diskussionen kan vel saa ophøre.

Nej, den kan begynde. Der kan netop nu være Anledning til at undersøge Rækkevidden af den afsagte Dom og til at blive klar over, om det Resultat, der er statueret, kan siges at være et heldigt Resultat — hvis ikke, bør man søge ad Lovgiv-ningens Vej at ændre den nu gældende Ret, saa et bedre Re-sultat kan naas.

Dommens Udtryk synes saa ubetingede og skarpe, at det synes mig meget vanskeligt at drage en Grænse. Det synes som om en saadan Overdragelse af Forældremyndigheden over et Barn er sat ganske i Klasse med en Overdragelse af en hvilken som helst anden Ting. I gamle Dage havde Forældre-myndigheden jo et meget vidt Indhold, der var ikke meget, en Fader ikke kunde tillade sig overfor sit Barn, der i Virkelig-heden i enhver Henseende var undergivet hans Raadighed. Men efterhaanden har dette jo forandret sig, et Barn anerken-des ikke længer som en Ting, der ejes af Forældrene, og Kon-traktsfrihedsprincippet i DL. 5—1—2 synes ikke at burde komme til Anvendelse her, hvor der ikke er Tale om en Raaden over en Genstand eller over Rettigheder, der kun vedrører Personen selv, men hvor der er Tale om en Forældreret og i nøjeste Forbindelse dermed en Forældrepligt overfor et levende Væsen, hvis Ve og Vel ikke uden videre skal kunne prisgives af For-ældre, der føler sig besværede af det Barn, de har sat i Verden. Den foran omtalte Overrettsdom synes da ogsaa at gaa ud her-fra, idet den skarpt betoner Hensynet til Barnets Vel, og der kan ogsaa anføres andet, der viser vor Tids Opfattelse af Spørgs-maalet. I Familieretskommissionens Betænkning findes i §§ 70 ff. særdeles interessante Forslag. Medens det jo nu, saavidt vides, er saaledes, at Forældrene, naar der ansøges om Separation og Skilsmisse, naar de er enige, altid selv kan bestemme over For-delingen af Børnene, foreslaas det nu, at Forældrenes Ønske vel i Almindelighed skal følges, men dog kun „forsaavidt det ikke aabenbart vilde stride mod Børnenes Tarv“. Er Forældrene ikke enige, afgøres Spørgsmaalet „efter hvad der under særligt

Hensyn til Børnenes Tarv findes billigt“, og endelig fastsættes det, at den stedfundne Fordeling senere kan forandres, hvis Hensynet til Børnene kræver det.

Højesteretsdommen synes ikke at aabne Mulighed for en saadan Afvejelse af Børnenes Tarv. Er den yderste Konsekvens af Dommen ikke, at det er tilladt Forældre at sælge deres Børn til en omrejsende Cirkus eller et entreprenant Filmsselskab? Eller hvorledes er det muligt at begrænse Højesteretsdommens Konsekvenser?

Det næste Spørgsmaal, jeg gerne vilde forelægge, er, om De anser det for en god Regel, der bør vedblive at gælde, at en saadan privat Overdragelse af Forældremyndigheden er gyldig.

Jeg tror ikke, den er god. En Disposition, der er af saa indgribende Betydning ikke alene for Forældrene, men først og fremmest for Barnet, der selv ikke kan protestere, bør ikke kunne foretages ganske formløst og letsindigt. Vi ser i den her refererede Sag Moderen paaberaabe sig, at Afkaldet er fra-listet hende, medens hun var syg. Jeg har i min Egenskab af Værgeraadformand flere Gange truffet paa lignende Tilfælde. En Moder havde underskrevet Afkald paa Forældremyndigheden over et af sine udenfor Ægteskab fødte Børn. Hun protesterede bagefter mod Gyldigheden af Afkaldet, idet hun paastod, at Barnets Fader, til Fordel for hvem Afkaldet var givet, havde drukket hende fuld for at faa hendes Underskrift. Om Paastanden var sand eller ej, ved jeg ikke, men det kan i denne Forbindelse være ligegyldigt. I et andet Tilfælde forelaa en Overdragelseserklæring, der forsaavidt var in optima forma, som den var oprettet paa stemplet Papir og i Vitterlighedsvidnes Overværelse og forsynet med Dato, men iøvrigt var noget mangelfuld. Den lød saaledes:

„Da jeg undertegnede herved overlader min Søn Ernst . . . , født ¹⁶/₂ 1906 til A. . . . J. . . . hvorved at jeg fraskriver mig al rettighed overfor Barnet uden Vederlag eller andet.

Herved bevidnes.“

Og saa fulgte 3 Underskrifter, formentlig Moderens, den ny Plejefaders og Vitterlighedsvidnets.

Vil man ved Siden af Adoptionsforholdet opretholde Gyldigheden af en Overdragelse af Forældreretten til et Barn, — og det

kan der maaske være god Grund til — bør man sikkert drage Omsorg for, at en saadan Overdragelse ikke kan ske paa saa løs en Maade som nu. Var det ikke rimeligt at indføre en Ordning — noget i Lighed med den, der gælder for Adoption — hvorved man sikrede sig, *at* Forældrene var ganske klar over Betydningen af det Afkald, de gav, og *at* de ny Forældre var værdige til at erhverve Forældreretten og i Stand til at opfylde den dermed følgende Forældrepligt?

Det var vel ikke udelukket nu, hvor vi staar overfor vigtige Lovgivningsarbejder indenfor Familieretten, at faa Plads for en saadan Bestemmelse.

DISKUSSION.

Overretssagfører Karsten Meyer mente, at man for retfærdigt at bedømme det Resultat, Højesteretsdommen var kommet til, maatte tage Hensynet til Plejeforældrene i Betragtning. Der kunde være god Mening i at beskytte disses Interesser overfor Forældrene.

Professor, Dr. juris Munch-Petersen troede ikke, der kunde være Tale om, at der kunde lægges saa meget ind i Højesteretsdommen, som Indlederen havde gjort. Det maatte dog anses for givet, at Højesteret ikke satte et Barn i Klasse med en Ting. Der maa ved Højesterets Afgørelse være taget Hensyn til de faktisk foreliggende Forhold — det maa være det Spørgsmaal, der maa være afgjort, om der foreligger et Forhold, der fortjener Beskyttelse som Forældreforhold. Det saa imidlertid ud, som om Dommens Præmisser var mangelfulde.

Overretssagfører Jarner mente, at det mest tiltalende var, at man skulde staa ved sit Ord — han kunde derfor ikke være enig med Indlederen i hans Syn paa Dommen. Nu var der jo heller ikke nogen større Risiko ved at anerkende Gyldigheden af saadanne private Overdragelser af Forældremyndigheden. Man havde jo nu Værgeraadsinstitutionen, der kunde gribe ind, naar der var noget galt paa Færde.

Overretssagfører S. Thamsen kunde i alt væsentligt slutte sig til Overretssagfører Jarner; hans Erfaringer fra Arbejdet i

Retshjælpen gik nærmest ud paa, at der var god Grund til at yde Plejeforældrene Beskyttelse overfor Forældre, der pludselig vilde have deres Børn tilbage.

Professor Munch-Petersen mente, at det ikke var nok, at Værgeraadet kunde gribe ind. Afgørelsen burde træffes af Domstolene efter en nøje Afvejelse af Barnets Vel.

Højesteretssagfører Bache mente heller ikke, man kunde lægge saa meget ind i Dommen, som Indlederen havde gjort.

Overretssagfører Henriques kunde være enig med Professor Munch-Petersen i hans Betragtninger om, hvad der burde være afgørende for Domstolenes Stilling i Sager som den heromhandlede, men han kunde ikke se, at den foreliggende Dom, saaledes som den var formuleret, var et Udtryk for en saadan Afvejelse. Han havde med Vilje rejst Spørgsmaalet om Dommens Konsekvenser saa skarpt, fordi han ikke kunde se, om man efter den nu afsagte Dom nogetsteds kunde sætte en Grænse for Gyldigheden af saadanne Overdragelser.

At henvise til Værgeraadets Institutionens Indgriben syntes ham urigtigt. Værgeraadene kunde ikke gribe ind overfor alle Børn, der havde daarlige Forældre, der skulde ganske andre Betingelser til — ellers vilde Værgeraadene ogsaa faa nok at bestille og Staten nok at betale.

Indlederen var ganske klar over, at der i mange Tilfælde var betydeligt Hensyn at tage til Plejeforældre, der havde ofret Tid, Arbejde og Kærlighed paa Børnene, men det forekom ham ikke, at dette Hensyn kunde anføres til Støtte for, at en ganske privat og formløs Overdragelse af Forældremyndigheden skulde være gyldig.

Han mindede i denne Forbindelse om den gode Regel i Lov af 27. Maj 1908 § 9, hvorefter Værgeraadet kunde foranledige Værge beskikket, naar en Moder uden tilstrækkelig Grund vilde tage sit Barn bort fra et godt Plejehjem — det var kun beklageligt, at en tilsvarende Regel ikke galdt for ægte Børn.

II

Højesteretssagfører N. H. Bache forelagde et Tilfælde, hvor en Handel annulleredes, fordi en aabnet *Rembours* efter Krigens Udbrud ikke honoreredes af paagældende Bank.

Den 24. Juli 1914 købte et dansk Provinsfirma nogle Sække Kaffe af et københavnsk Firma. Det var i Slutsedlen stipuleret, at der skulde aabnes 90 D/S *Rembours* paa *Crédit Lyonnais*, Paris (gennem Københavns Handelsbank). Varerne, der laa i Frankrig, var af Sælgeren atter købt af fransk Sælger. Køberen anmodede den 26. s. M. Københavns Handelsbank om at aabne *Remboursen* paa *Crédit Lyonnais*, Paris, og han fik den 29. s. M. Meddelelse om, at *Remboursen* var aabnet som ønsket. Den franske Sælger fik ved Forespørgsel Bekræftelse fra *Crédit Lyonnais* og paabegyndte Foranstaltninger til at levere Varerne. Saa udbrød imidlertid Krigen, og den 13. August tilskrev den danske Sælger sin Køber, at den franske Sælger havde telegraferet, at *Remboursen* ikke var bleven honoreret ved Præsentationen, og at han derfor annullerede. Som Følge deraf annullerede nu den danske Sælger — og fastholdt sin *Annulation*, skønt Køberen herefter tilbød kontant Betaling af Købesummen.

Først nogle Bemærkninger om, hvorledes Forholdet er mellem fransk Sælger og hans herværende Køber. Her opstaar en Række Spørgsmaal vedrørende *Rembours*, og her som saa ofte ellers, f. Eks. hvor det drejer sig om Varemærker og Patenter, føler man i høj Grad Ulemperne ved, at disse Emner er saa ubearbejdede i dansk Ret. Er den Bank, der har bekræftet at have aabnet *Rembours*, bunden herved, saaledes at den, ligegyldigt hvad der sker, skal honorere, eller er det en blot Meddelelse om, at den er indgaaet paa at være økonomisk Mellemand, hvis der i det afgørende Øjeblik er noget paa Kontoen? Hvis Banken hæfter som Selvskyldnerkautionist, kan Sælgeren næppe annullere, fordi Banken uberettiget vægrer sig ved at honorere, han kan og maa saa holde sig til Banken. Det vides ikke, hvorfor *Crédit Lyonnais* sprang fra, men det har nok været Krigsforholdene, der har Skylden. Hvis det skyldes et almindeligt fransk *Moratorium*, er Bankens Nægtelse ganske vist ikke retsstridig, men Sælgeren kan næppe annullere, da Køberen jo dog maa siges at have opfyldt Retshandelen.

Hvorledes man nu end ser herpaa, skulde det synes klart, at Forholdet mellem den franske Sælger og hans Køber principielt er Forholdet mellem de to danske Parter uvedkommende. Spørgsmaalet bliver herefter, om dansk Sælger har haft Ret til at annullere, fordi Remboursen ikke honoreredes af Crédit Lyonnais.

Spørgsmaalet er tvivlsomt, men bør vistnok besvares benægtende. Dansk Køber har gjort netop, hvad der forlangtes af ham i Sluttedlen, idet han gennem Københavns Handelsbank har aabnet den fornødne Rembours i Crédit Lyonnais. At Forholdene derefter uden Køberens Skyld og udenfor hans Rækkevidde har udviklet sig som sket, synes at maatte blive Køberens uvedkommende. Dette Resultat støttes ogsaa ved en Undersøgelse af Købelovens § 28. Herefter berettiger Undladelse af at aabne en betinget Rembours Sælgeren til at hæve Købet, hvad enten Undladelsen kan tilregnes Køberen eller ej. Denne Regel kan dog ikke forstaas aldeles bogstaveligt, hvilket ogsaa ses af Lovens Motiver, der nævner den anførte Undladelse jævnsides med ethvert andet Forhold fra Køberens Side, der paa Forhaand viser hans Mangel paa Evne eller Vilje til at betale i rette Tid. Saa fremt derfor Undladelsen ikke blot er Køberens ganske uforskyldt, men ogsaa bevisligt uden nogensomhelst Aarsagsforbindelse med hans Betalingsevne, og yderligere Sælgeren er klar herover og over de ekstraordinære Forholds Indvirken, synes Reglen at maatte forstaas saaledes, at han i et saadant Tilfælde har en Pligt til at reklamere og opfordre Køberen til paa anden Vis at sikre Sælgeren en lige saa god Retsstilling. Dette har Sælgeren i nærværende Tilfælde ikke gjort, ja han har endda afslaet Køberens Tilbud om kontant Betaling af Købesummen.

Skulde man naa til et modsat Resultat, skulde det være ud fra den Betragtning, at den danske Sælger slet ikke fik Adgang til at føre nærmere Forhandlinger med sin Køber. Han fik kun Meddelelse om, at hans Sælger annullerede. I Almindelighed kan jo en Sælger ikke skyde sig ind under Vanskeligheder, der opstaar fra den, han har købt hos. Men her spiller Verdenskrigen ind, og man kunde maaske her spørge, om Sælgeren ikke kunde hævde, at Krigen var om ikke den direkte, saa den indirekte Aarsag til Ikkeleveringen, og at han derfor maatte være ansvarsfri i Henhold til Købelovens § 24. Vore Domstole tager

ikke tilstrækkelig Hensyn til Krigen — der er dog nogen Grund til at forstaa baade Love og Sædvaner og Kontrakter under Hensyn til de ganske ekstraordinære Forhold, Verdenskrigen har ført med sig.

DISKUSSION.

Overretssagfører Karsten Meyer udtalte, at der findes to Slags Rembourser, en, hvor Banken har Ret til at kalde Remboursen tilbage, naar den ikke længer mener at være sikker paa at erholde det paagældende Beløb dækket, og en anden Slags, hvor Aabningen af en Rembours er at betragte som en fra Bankens Side uigenkaldelig Indestaaelse for Beløbets Betaling.

Overretssagfører G. Oppenheim syntes ikke, der kunde være Tvivl om Resultatet. Naar den franske Sælger selv har opgivet Banken, optræder denne som selvstændig Medkontrahent. Den danske Køber maa kunne forlange Erstatning hos den danske Sælger, denne maa kunne forlange Erstatning hos den franske Sælger, og denne maa finde sig i at vente, til han efter Moratoriets Udløb kan faa sine Penge hos den franske Bank.

Højesteretssagfører Bache var i store Hovedtræk enig med Overretssagfører Oppenheim, men han var bange for at udtale sig saa bestemt. De fleste Forretningsfolk vil mene, at man skal have sine Penge, og faar man ikke dem, kan man annullere.

III

Højesteretssagfører C. L. David forelagde et Tilfælde vedrørende en indfriende Kautionsrets Ret til Anmeldelse i et Konkursbo.

Gengivelse heraf vil findes i UfR. 1915.

LOVEN AF 8. JUNI 1912 OM ILLOYAL KONKURRENCE OG DENS ANVENDELSE I PRAKSIS.

(Foredrag af Overretssagfører O. K. Magnussen den 29. Marts 1915.)

Der er nu snart gaaet halvtredie Aar, siden Loven om illoyal Konkurrence traadte ud i Livet, og i den Tid, der er gaaet, har dens Bestemmelser som bekendt Gang paa Gang været Genstand for Domstolenes Afgørelser. Der er endvidere ikke mere end godt halvandet Aar til, at Loven paany, i Følge sit eget Indhold, skal forelægges Rigsdagen til Revision. Det ligger da nær at rejse det Spørgsmaal: hvorledes skal vi stille os, naar Loven nu i 1916 kommer for til Behandling? Skal vi ønske den bibeholdt helt eller delvis? Har med andre Ord de Principer, hvorpaa den bygger, staaet deres Prøve i den Tid, der gik? Og hvis dette Spørgsmaal maa besvares bekræftende, opstaar det næste: Skal vi ønske den bibeholdt i den Form, den har? Har det ved Anvendelsen i Praksis vist sig, at Lovens Udtryk netop svarede til dens Tanker? Eller er der Tilfælde, som det var Meningen at ramme, der er gaaet Ram forbi? Det er til Belysningen af disse Spørgsmaal, jeg i det følgende vil forsøge at give et Par Bidrag.

Men forinden jeg gaar over hertil, vil jeg gærne have Lov til ganske kort at fremdrage de vigtigste af de Hensyn, hvorpaa Kampen mod den illoyale Konkurrence hviler, at paapege de Interesser, som det er dens Formaal at værne og beskytte.

Kampen mod den illoyale Konkurrence er som bekendt af nyere Dato. Det er egentlig først, efter at den fri Konkurrence

i Begyndelsen af det 19. Aarhundrede er blevet det ledende Princip for Erhvervslivets Ordning, at den tager Fart. I Begyndelsen opfattede man vist overalt den fri Konkurrence som ubetinget fri: alle Midler var tilladt i Kampen om Kunderne. Den Handlendes Adfærd kunde naturligvis stride mod en eller anden positiv Lov, en Fimalov, Varemærkelov eller en Straffelovs Bedrageribestemmelser; men hvor dette ikke var Tilfældet, var Handlingen lovlig. Ud fra Sagens Natur kunde der ikke opstilles Grænser for, hvilke Midler der var tilladt og hvilke forbudt.

Paa dette Standpunkt blev man staaende i tysk Ret, ligesom forøvrigt i alt væsentligt hos os. Og da Standpunktet tilsidst blev uholdbart, og man ogsaa i Tyskland var nødt til at tage Kampen op, maatte det derfor ske ved en særlig Lov, den tyske Lov af 1896, der igen blev ændret og udvidet i 1909.

I Frankrig og England blev Opfattelsen derimod tidligt en anden. Konkurrencen var vel fri; men den enkelte maatte ikke anvende saadanne Midler i Kampen, at andres lige Adgang til fri Konkurrence derved blev indskrænket. Ud fra dette Synspunkt dannede der sig, navnlig i fransk Praksis, i Aarenes Løb et helt System af Regler for, hvad der var tilladt og hvad forbudt. Eet for eet blev Misbrugene, efterhaanden som de opstod, bragt for Domstolene og stemplede som ulovlige. Og da man saa, i Slutningen af Aarhundredet, begyndte at lovgive om disse Forhold i Tyskland og andet Steds, kunde man bygge videre paa det Grundlag, som allerede var skabt gennem den fremmede Praksis.

Et Blik paa den Udvikling, der saaledes fandt Sted i Praksis, viser bedst de Interesser, der ligger bag Reglerne. De franske Domstole førte til at begynde med Kampen ved Hjælp af den almindelige Erstatningsregel i Code civil, Art. 1382: den, der retsstridigt volder Andenmand Skade, skal erstatte den. Det var da kun naturligt, at de først slog ned paa de Misbrug, der gik ud over en enkelt bestemt af Konkurrenterne, og hvorved han led øjensynlig Skade. Alle de Tilfælde, der omfattes af vor Lovs § 10, hvor en Handlende ved Hjælp af sit Navn, Firma, Forretningskendetegn ell. lign. søger at fremkalde Forveksling mellem sine Varer og andres Varer, sin Forretning og andres Forretning, blev forholdsvis hurtigt stemplede som Misbrug. Den, det gik ud over, var jo selv interesseret i at faa den illoyale Adfærd standset, og han var i Regelen ogsaa i Stand til at paavise vir-

kelig Skade, idet hans Omsætning som Regel var gaaet ned, enten fordi den illoyale Konkurrent ligefrem havde taget en Del af hans Kunder, eller fordi han ved sit mindre gode Produkt havde ødelagt hans Varers og Forretnings Renommé.

At de Handlinger, som udelukkende havde dette sidste Formaal, den urigtige, nedsættende Omtale af Konkurrenter, der omhandles i vor Lovs § 11, ligeledes hurtigt blev erklæret for retsstridige, er kun naturligt. Ogsaa ved denne Gruppe af illoyale Handlinger gik det jo først og fremmest ud over en enkelt bestemt af Konkurrenterne, som var interesseret i at paatale, og som i Regelen ogsaa havde let ved at paavise Skade.

Det retsstridige ved de i § 10 omtalte Handlinger er iøvrigt ikke udtømt ved Hensynet til den Konkurrent, de gaar ud over. De rummer ogsaa, om end i svagere Grad end andre Former af illoyal Konkurrence, en Krænkelser af Almenheden, af det købende Publikum. Naar Kunderne ved efterlavede Kendetegn lokkes til at købe hos en anden end den, de ønsker at skænke deres Søgning, sker der utvivlsomt en Retskrænkelser overfor dem, selvom de Varer, de faar, iøvrigt maatte være lige saa gode eller maaske endda bedre end dem, de ønsker at faa. Deres Bestemmelsesfrihed bliver krænket, og Krænkelsen sker ved Forvanskning af de Kendetegn, som nu engang er nødvendige i et Samfund for at skelne Varer og Forretninger fra hinanden.

Fransk Ret nøjedes imidlertid ikke med at stemple de Handlinger som illoyale, der kun gik ud over en enkelt af Konkurrenterne. Domstolene gik videre og naaede til ogsaa at ramme selve den falske Reklame. Først fik man Øje paa en Gruppe Handlinger, der stærkt lignede de tidligere omtalte, men dog var forskellige derfra. Et Eksempel, anført under Forhandlingerne i det franske Parlament om den Lov mod Misbrug af Medailler og lign., der senere blev udstedt, navnlig for at kunne ramme disse Handlinger ogsaa med Straf, vil oplyse, hvad jeg mener. Det drejede sig om en større Konservesfabrikant, som paa sine Konservesdaaser, Forretningspapirer, Skilte og lignende reklamerede med en Række Udmærkelser paa Udstillinger. Ved den foretagne Undersøgelse viste det sig at være fuldstændig rigtigt. Manden havde virkelig faaet alle de 1ste Præmier, han skilte med. Men han havde faaet dem for sine Hunde paa en Hundestilling, ikke for sine Konserves.

Hvis man analyserer et Tilfælde som dette, vil man finde 3 Sæt af Interesser, der krænkes ved den paagældende Handling. For det første krænker den naturligvis den bestemte Konkurrent, der virkelig har faaet 1ste Præmie for sine Varer, og som derfor med Rette kan forlange at beholde det Plus for sig selv, han derved har opnaaet i Publikums Bevidsthed. Men Handlingens Retsstridighed er ikke udtømt dermed. Den rammer endvidere alle de Konkurrenter paa det samme Marked, som *ikke* har faaet 1ste Præmie, og som derfor kan forlange, at den paagældende ikke skaffer sig Kunder frem for dem ved at pynte sig med laante Fjer.

Endelig træder ved en Handling som denne Hensynet til Publikum frem i særlig Grad. Kunderne narres til at købe i en Forretning, som de netop kun vil unde deres Søgning paa Grund af den officielle Garanti, de mener, der er for dens Varers Godhed.

Handlinger som disse erkendte fransk Ret som sagt forholdsvis hurtigt for retsstridige. Ogsaa her var der jo en eller flere bestemte Konkurrenter, hvem det gik ud over, som derfor var interesseret i at paatale, og som kunde paavise Skade. Men ved de øvrige Former af falsk Reklame glippede dette. Hvis en Handlende f. Eks. reklamerer med, at det er haandsyede Varer, han sælger, mens det i Virkeligheden er Fabriksvarer, er der ingen Tvivl om, at han krænker alle de hæderlige Konkurrenter paa samme Marked, der ikke benytter sig af saadan Usandhed. Men det vil som Regel ikke være muligt at pege netop paa en enkelt af dem og sige, at han krænkes fremfor de andre. Derfor vil vanskeligt nogen enkelt kunne optræde som Klager, og endnu vanskeligere vil han kunne paavise, at der er tilføjet ham Skade.

Paa den anden Side er det ved den falske Reklame givet, at der foreligger en Krænkelse af Publikum. Kunderne køber kun de paagældende Varer, fordi de efter Reklamen tror, at de er bedre eller billigere end andet Steds. Men Forudsætningen for den falske Reklame er tillige, at de ikke ved Indkøbet lider noget økonomisk Tab, i hvert Fald ikke ud over et rent ubetydeligt. Sælges Varerne for noget væsentlig andet og værdifuldere end de er, foreligger der Bedrageri. Netop derfor vil den enkelte Kunde, hvem det er gaaet ud over, som Regel kun have

ringe Interesse i at paatale. Og efter fransk Ret, hvor den, der klagede over den illoyale Adfærd, maatte paavise eller gøre sandsynligt, at han havde lidt Skade, kunde Kunderne overhovedet ikke godt optræde som Klagere.

Alligevel naaede fransk Ret gennem Domstolenes Praksis at ramme den falske Reklame som ulovlig, endda den særlige Form deraf, der kaldes Udsalgssvindelen. Man tillod enhver af Konkurrenterne at optræde som Klager, idet man ikke tog det saa nøje med Beviset for, at netop han havde lidt Skade. Som andet Steds i fransk Ret fik Erstatningen her mere Karakteren af Straf end af Oprettelse.

Fransk Ret var hermed naaet til at erkende alle de vigtigste Former af illoyal Konkurrence for retsstridige. Tilbage er der endnu af vor Lovs Bestemmelser: Krænkelser af Forretningshemmeligheden i § 12, som ligeledes hurtigt blev betragtet som retsstridig, og de i § 13 omtalte Forhold, Tilgift og Salg under paatrykt Pris. De Hensyn, der begrunder disse Regler, skal jeg imidlertid komme tilbage til senere ved Behandlingen af de paa-gældende Paragraffer.

Hvorledes skal vi da stille os til Lovens Bestemmelser ved den forestaaende Revision? Har Anvendelsen i Praksis vist, at der er noget at ændre eller tilføje?

I. § 10. Fremkaldelse af Forveksling mellem egne og andres Varer, egen og andres Forretning.

For saa vidt Bestemmelsen i § 10 forbyder at benytte et Navn, Firma o. s. v., der ikke tilkommer en, rammer den kun Forhold, der allerede kunde rammes efter ældre Bestemmelser. Men den giver tillige et værdifuldt Supplement til de bestaaende Firma- og Varemærkelove ved sit Forbud mod at benytte en rettelig tilkommende Betegnelse paa en Maade, der er beregnet paa og egnet til at hidføre Forveksling. Et Tilfælde blandt dem, der har været for Domstolene, vil bedst vise, hvad Bestemmelsen betyder. Firmaet A. M. Hirschsprung & Sønner havde i mange Aar som et Slags Firmamærke benyttet Bogstaverne A. M. H. & S., Forbogstaverne i deres Firmanavn, og dette Mærke var i Aarenes Løb i Publikums Bevidsthed blevet et Kendetegn paa Firmaets Varer. En Konkurrent bragte saa en Cigar i Han-

delen, som blev solgt under samme Navn og i Kasser af ganske samme Udstyr som Firmaets, Omstændigheder, der dog i det givne Tilfælde ikke var nok til at bringe ham ind under Lovens Bestemmelser. Men han havde yderligere paa Cigarkasserne og Cigarbaandene anbragt Bogstaverne A. M. H. & S. netop paa de samme Steder, hvor Firmaet plejede at anbringe dem. Denne Adfærd, der tydeligt nok alene var beregnet paa at fremkalde Forveksling, havde Firmaet hidtil forgæves søgt Beskyttelse imod ved Domstolene. Den faldt ikke ind under Varemærkeloven; thi de paagældende Bogstaver kunde ikke registreres som Varemærke. Først ved den nye Lov fik Firmaet derfor den Beskyttelse, det utvivlsomt havde Krav paa jfr. Sø- og Handelsretsdom i U. f. R. 1913 A. p. 325—327, stadfæstet ved Højesteretsdom i U. f. R. 1914 A. p. 679.

Det er nu ogsaa muligt at ramme det Forhold, at en Forretningsmand, der tilfældigvis har samme Navn som en gammel, anset Forretnings Firmanavn, benytter sig af Ligheden til at fremkalde Forveksling. Bortset fra Forbudet i Fimaloven mod Anmeldelse af ensartede Firmanavne til samme Register, kunde noget saadant tidligere ikke forhindres. Nu kan vedkommende tvinges til at give sit Navn en saadan Tilføjelse, at Forskellen fra det ældre Firma er klar, og har Forvekslingen været tilsigtet, kan han straffes.

Det foregaaende er formentlig nok til at vise, at der ikke kan være Tale om igen at ophæve Lovens § 10. Den Beskyttelse, den giver, er utvivlsomt i Overensstemmelse med Sagens Natur, og der har ogsaa hos os vist sig Trang til en saadan Beskyttelse.

Men skal Beskyttelsen ikke glippe i et af de vigtigste Tilfælde, vil det sikkert være nødvendigt at ændre §'ens Udtryk paa et enkelt Punkt. Bestemmelsen taler om, at det „i Forretningsforhold“ er forbudt at fremkalde Forveksling med en „af en anden Forretningsvirksomhed“ retmæssig ført Betegnelse, og disse Udtryk har en Højesteretsdom for nylig fortolket paa indskrænkende Maade, jfr. U. f. R. 1914 S. 384—385.

Forholdet var dette. Tiltalte, der var Leder af Pressens Stereotypikorrespondance, havde til forskellige Blade leveret en Fortælling, som han kaldte „Novelle af Edgar Høyer“. Forfatteren, der ikke havde haft det ringeste at gøre med det paagældende

Produkt, klagede til Sø- og Handelsretten, der dømte efter § 10. Højesteret frifandt derimod, fordi der her ikke var Tale om Forretningsforhold.

Denne Betragtning kan dog næppe være afgørende. Ganske vist er det Misbrug, der foreligger ved Benyttelsen af Forfatternavnet, noget andet og mere end et blot Misbrug af Firmanavn. Den rent personlige Interesse i Navnets Beskyttelse træder her særligt stærkt for Dagen. Men at der *lillige* foreligger en ren og skær økonomisk Krænkelse, en Krænkelse i Forretningsforhold, kan dog vel vanskeligt nægtes nu til Dags, hvor Forfatterens Ret til det økonomiske Udbytte af sit Arbejde er almindeligt anerkendt. Ganske de samme Hensyn, der begrunder Bestemmelsen i § 10, gør sig gældende her. Ikke blot er der rimeligvis Grænser for, hvor meget Publikum kan døje af den paa-gældende Forfatter; men det er i hvert Fald klart, at han ikke kan være tjent med, at det første det bedste Juks udbredes under hans Navn. I Udlandets Praksis er da ogsaa først og fremmest Tilfælde som det foreliggende blevet bragt ind under den til § 10 svarende Bestemmelse.

Da Praksis imidlertid efter Højesteretsdommen næppe vil medtage saadanne Tilfælde under § 10, vil en Ændring af Bestemmelsens Udtryk her i høj Grad være paa sin Plads.

II. § 11. Bagtalelse af Konkurrenter.

Ogsaa Bestemmelsen i § 11 betegner et afgjort Fremskridt fra tidligere gældende Ret, som det vilde være i høj Grad uheldigt at ophæve ved den kommende Revision. Bestemmelsen supplerer den almindelige Lovgivnings Ærefornærmelsesparagraffer. Hvis man f. Eks. udspreder det Rygte om en Forretningsdrivende, at han er blevet uheldelig syg, ligger der ikke nogen Fornærmelse deri. Men for hans Forretning kan Rygtet blive i høj Grad skadeligt, hvis Kunderne søger til den, netop fordi han er dens Leder. Paa samme Maade er der en Række andre Meddelelser, f. Eks. om Godheden af en Forretnings Varer, om at de er i Strid med et bestaaende Patent, og lign., som kan være yderst skadelige for en Forretning, og som man derfor bør have Beskyttelse imod, naar de i Virkeligheden ikke er sande.

Mod saadanne Meddelelser, der er *egnede* til at skade Virksomheden, — Bevis for, at Skade er lidt, behøves altsaa ikke, —

og som er urigtige, giver §'en Beskyttelse, naar Usandheden er fremsat „for at tilvende sig en andens Kundekreds“. Der kræves altsaa ikke blot Bevidsthed om, at Udtalelsen er usand, men ogsaa den særlige Hensigt at tilvende sig en andens Kundekreds. Bestemmelsen er dermed gjort til en udpræget Konkurrencebestemmelse. Kun den, der selv er Konkurrent eller — formentlig da — arbejder i en bestemt Konkurrents Interesse, kan rammes. Men andre, der fremsætter lige saa skadelige usande Meddelelser om en Forretningsdrivende, gaar fri. Hvis en Redaktør f. Eks. skriver en Række Usandheder om en Handlende i sit Blad, hvorved han ødelægger hans Forretning, kan han ikke straffes efter § 11, men hvis det er et konkurrerende Bladforetagende, han kaster sig over, falder han ind under Bestemmelsen.

Nogen Grund til at gøre denne Forskel er der dog formentlig ikke, medmindre man har villet fastholde Lovens Karakter af en Konkurrencelov. Men da man lige bagefter, i § 12, har fraveget dette Hensyn, synes der ikke at være nogen Grund til ikke ogsaa ved Revisionen at medtage saadanne Tilfælde under § 11.

Paa et andet Punkt bør Udtrykkene formentlig ogsaa ændres, hvis den Forstaaelse, Praksis har lagt til Grund, maa anses for den rette. §'en taler om „den, der for at tilvende sig en andens Kundekreds . . . *udspreder* urigtige Meddelelser“, og en Sø- og Handelsretsdom, jfr. U. f. R. 1913 A, S. 676, har ment, at disse Betingelser ikke foreligger, naar Meddelelsen *kun er fremsat over for en Enkelt og ikke beregnet paa videre Udbredelse*. En saadan Begrænsning har sikkert aldrig været Tanken og ligger formentlig heller ikke i Ordene. Forseelsen i § 11 er ikke, som f. Eks. den falske Reklame, en Forseelse, der forudsætter Henvendelse til Offentligheden. Den foreligger, ligesom Ærefornærmelser, ogsaa blot ved Meddelelse til en Enkelt. En Henvendelse blot til en enkelt Kunde vil jo ogsaa kunne skille Konkurrenten af med en væsentlig Del af hans Kundekreds, hvis den paagældende Kunde er en særlig stor Forbruger, f. Eks. et Hospital, en Forening, et Hotel ell. lign. Det vil da for at undgaa Tvivl være sikrest ved Revisionen at ændre Ordet *udspreder* f. Eks. til *fremsætter*.

III. § 12. Krænkelser af Forretningshemmeligheden.

Denne Bestemmelse hører egentlig slet ikke hjemme inden for Konkurrenceforbrydelsens Kreds. At en Person søger at skaffe sig Forretning ved at tilegne sig en andens Forretningshemmeligheder, er ikke i højere Grad en Konkurrencehandling, end hvis han f. Eks. eftergør hans Patenter, stjæler hans Penge for at skaffe sig Kapital eller paa anden Maade tilegner sig, hvad der tilhører ham. Handlingen som saadan tager ikke Sigte paa Kunderne. Men da man ikke andet Steds har Hjemmel til at ramme Forholdet, og da der afgjort tiltrænges Beskyttelse imod det, plejer Lovene om illoyal Konkurrence at indeholde en Bestemmelse om Krænkelser af Forretnings- og Driftshemmeligheder.

At der tiltrænges Beskyttelse, er nemlig sikkert nok. Hemmeligheder af den anførte Art betegner som Regel ikke blot en Sum af Opfindsomhed, Arbejde og Kunnen, men ofte tillige en ikke ringe økonomisk Opofrelse. De paagældende kan da med Rette forlange at beholde den Værdi, Hemmeligheden repræsenterer, for sig selv. Men Patentbeskyttelsen er ikke tilstrækkelig i saa Henseende. Mange af de Hemmeligheder, der her er Tale om, kan slet ikke beskyttes ved Patent; og selv hvor Hemmelighedens Art ikke udelukker det, vil det ofte være u hensigtsmæssigt at løse Patent, eller i alt Fald umuligt, saa længe Opfindelsen ikke er fuldt gennemført. Bestemmelsen i § 12 betegner derfor en afgjort Vinding i Sammenligning med ældre Ret, og en Ophævelse af §'en vilde ubetinget være et Tilbage-skridt.

Derimod kan der maaske nok være noget at ændre i §'ens Affattelse. Efter Ordene omfatter den enhver, „... der ... *giver eller benytter Meddelelser* om Forretnings- eller Driftshemmeligheder ...“ Meningen har vistnok været at ramme: 1) den, der giver Andre Meddelelser om Hemmeligheder, han har erhvervet Kendskab til paa Grund af et kontraktligt Tillidsforhold, og 2) den, der selv benytter saadanne Hemmeligheder. Men denne Mening har ikke fundet Udtryk i Ordene. De rammer kun Tilfælde 1), ikke Tilfælde 2). Derimod omfatter de et tredje Tilfælde, nemlig 3) den, der benytter *en Meddelelse* om en Hemmelighed, som Meddelelsen har erhvervet sig Kendskab til paa Grund af et kontraktligt Tillidsforhold. Det i fremmed Ret stærkt omtvi-

stede Spørgsmaal, om den, der modtager og benytter Meddelelsen om en Hemmelighed, skal straffes lige saa vel som den, der giver den, er saaledes besvaret bekræftende efter vor Lov, hvad der vist slet ikke har været Tanken. Men det allervigtigste Tilfælde, det, at man benytter, — ikke en Meddelelse om Hemmeligheden, — men sin egen Erfaring af den, det rammes ikke. Her vil en Ændring af Udtrykkene derfor være fornøden.

Ogsaa paa et andet Punkt vilde en Ændring være naturlig. Som §'en nu lyder, gælder Forbudet ubegrænset i Tid. Den, der som ung Mand, som Lærling i en Virksomhed, har faaet Indblik i dens Hemmeligheder, er bundet saa længe Virksomheden bestaar, selvom det er til hans Dødsdag. At en saa ubegrænset Forpligtelse vil kunne virke i høj Grad hæmmende paa hans Arbejde, siger sig selv, især da Begrebet Forretnings- og Driftshemmelighed, der slet ikke forsøges defineret af Loven, i sig selv er meget vagt og vanskeligt at bestemme. Det er derfor ogsaa almindeligt i fremmed Ret at begrænse Hemmeligholdelsespligten enten til den Tid, den paagældende staar i Kontraktsforholdet, eller i hvert Fald til en vis, kortere Tid derefter. Regeringsforslaget til Loven havde i Overensstemmelse hermed sat Varigheden til 3 Aar efter Kontraktforholdets Ophør. Men denne Begrænsning blev ved en Misforstaaelse slettet af Landstingsudvalget. Udvalget gik nemlig ud fra, at den paagældende Regel var *en Skærpelse af Straffelovens Forældelsesregler*, jfr. Ordførerens Udtalelser ved 2den Behandling (Rigsdagstidende 1911—12, Landst. Forh., Sp. 1084). Forseelser af denne Art vilde jo i Henhold til Straffelovens § 66 forældes i hvert Fald 2 Aar efter, at de var begaaet, efter § 67 maaske endda tidligere, nemlig 1 Aar efter, at den forurettede havde faaet Overtrædelsen at vide. Det maatte da være en Skærpelse, ræsonnerede man, at sætte Fristen til 3 Aar.

Som det vil ses, skyldes denne Betragtning en Misforstaaelse. Den 3aarig Grænse i Regeringsforslaget betød, *at efter den Tid kunde Forbrydelsen overhovedet ikke begaaes*. Derimod sagde Forslaget selvfølgelig intet om Forældelsesfristen for de Forseelser, der *var* begaaet, enten mens Kontraktsforholdet bestod eller inden 3 Aar efter dets Ophør. Det henholdt sig desangaaende ganske til de almindelige Regler i Strfl. §§ 66 og 67.

Stik imod sit Ønske kom Landstingsudvalget saaledes ved en Misforstaaelse til at skærpe Loven, mens det troede at formilde den, og der vil være al mulig Anledning til ved Revisionen at fjærne den nuværende Strengthed og i hvert Fald føre Bestemmelsen tilbage til det oprindelige Forslag, muligvis endda nedsætte Tiden for Forpligtelsens Varighed efter Kontraktforholdets Ophør eller helt lade den bortfalde sammen med dette.

IV. §§ 1—4 og 8. Falsk Reklame.

Den falske Reklame foreligger, naar en Handlende i Henvendelser til Offentligheden om sin Forretning eller sine Varer fremsætter urigtige Meddelelser, der har Betydning for Eiterspørgselen.

Der kræves altsaa for det første kun *en Henvendelse* til Offentligheden. At nogen Kunde har købt i Henhold til Reklamen og derved er blevet narret, behøves ikke. End mindre kræves det, at Kunden har lidt et Tab ved Indkøbet. Er dette Tilfældet, har Kunden i Henhold til Reklamen købt Varerne for noget væsentligt andet og værdifuldere end de er, foreligger der tillige Bedrageri.

Henvendelsen maa endvidere være sket *til Offentligheden*, f. Eks. ved Annoncer i Bladene, ved Anbringelse paa Varerne eller deres Indpakning, paa Forretningspapirer ell. lign. Er Henvendelsen kun rettet til en enkelt eller flere enkelte Personer, foreligger Forseelsen ikke. Det kan muligvis være Bedrageri, hvis den paagældende som Følge af Henvendelsen har købt Varerne for dyrt; men falsk Reklame er det ikke.

Endelig skal Henvendelsen indeholde en usand *Meddelelse, der har Betydning for Efterspørgselen*, d. v. s. en saadan, der faar Folk til at tro, at de det paagældende Sted køber enten *særligt billigt eller særligt godt*. Hvilke Meddelelser, der har denne Betydning, er det ikke muligt at opregne udtømmende. Man kan nævne de vigtigste Tilfælde, f. Eks. Varernes Art, Stof, Tilvirkningsmaade, Frembringelsessted, Prisansættelse. Men en udtømmende Angivelse kan man ikke give, fordi de Omstændigheder, der har Betydning for Efterspørgselen, bestandig skifter.

Regeringens Forslag indeholdt derfor ogsaa kun et almindeligt Forbud mod at fremsætte usande Meddelelser af denne Art. Landstingsudvalget gav derimod Loven en ganske anden Form. Det indførte i § 1, Nr. 1—3, en udtrykkelig Opregning af de

Meddelelser, der, naar de var usande, straffedes som falsk Reklame. Alle andre usande Meddelelser, der har Betydning for Efterspørgselen, er derimod tilladte.

Denne Ændring foretog Udvalget, fordi den nye Lov efter dets Mening burde knytte sig til den bestaaende Lovgivning paa dette Omraade, Loven om Straf for urigtig Varebetegnelse af 27. April 1894. Skønt Loven af 1894 kun behandler et enkelt af de Forhold, den nye Lov omhandler, — kun 4 af dennes 18 Paragraffer refererer sig dertil, — og „Tilknytningen“ saaledes i alle Tilfælde synes at maatte blive noget svag, betænkte man sig ikke paa, for at opnaa den, at give de Bestemmelser, der omhandler det samme som Loven af 1894, en baade teoretisk og praktisk set lige uheldig Form. Thi teoretisk set er der ingen Forskel mellem de forskellige Arter af Meddelelser, der har Betydning for Efterspørgselen. De er alle lige utilladelige, naar de er usande. Og praktisk set er Opregningen uheldig, baade fordi den glemmer flere af de vigtigste Tilfælde, f. Eks. urigtige Angivelser vedrørende Prisen, og fordi det er yderst vanskeligt at skælne mellem de enkelte, opregnede Arter af Meddelelser.

Det faar man et stærkt Indtryk af ved at se en Sø- og Handelsretsdom, der faldt for nylig, jfr. U. f. R. 1915, S. 191 ff. Tiltalte havde et Laboratorium, hvor han fremstillede forskellige Stoffer, som han gav velklingende Navne, f. Eks. Avenal, Beidse til Havre, Hordal o. s. v. I Reklamen meddelte han, at de paa-gældende Varer var sikre Midler mod al Slags Svamp, Rust, Brand og lignende Sygdomme hos vedkommende Kornsort. Ved Undersøgelsen viste det sig, at Midlerne bestod af almindeligt Formalin, som Landbruget længe havde kendt, og som *ikke* havde den i Reklamen opregnede udmærkede Virkning paa Svamp o. lign. Alligevel blev Tiltalte frifunden, da der ikke forelaa urigtig Angivelse af Varens Art eller Stof, og da usande Meddelelser om en Vares Virkninger efter Dommens Mening ikke rammes af Opregningen i Lovens § 1.

Afgørelsen er næppe rigtig. Naar Folk køber Avenal, er det jo ikke for det smukke Navns Skyld, men fordi det i Reklamen siges at dræbe Svamp o. lign. hos Havre, altsaa er et svampedræbende Middel. Gennem Beskrivelsen af Virkningerne angiver man netop denne Egenskab hos det. Men deri ligger saa ogsaa en urigtig Angivelse af Varens Art, et af de Tilfælde, som ud-

trykkelig opregnes i Lovens § 1. Avenal var netop ikke Havre-medicin, som det blev solgt for.

Den Slags tvivlsomme Spørgsmaal burde imidlertid ikke kunne opstaa. Ved den kommende Revision bør Lovens §§ 1—4 derfor i Princippet føres tilbage til Regeringsforslagets Affattelse, saaledes at *enhver* urigtig Meddelelse, der har Betydning for Efterspørgselen, er forbudt. Om en Meddelelse har den Beskaffenhed eller ej, maa det saa overlades Domstolene selv at afgøre.

V. §§ 5—7 og 9. Udsalgssvindelen.

Udsalgssvindelen er, set fra Sagens Natur, kun en særlig Form af den falske Reklame. Meddelelsen om, at en Forretning holder Udsalg, er nemlig en Meddelelse, der i allerhøjeste Grad har Betydning for Efterspørgselen. Det vækker den Forestilling hos Publikum, at den Handlende i en Fart vil sælge det Lager, han har, og *derfor* maa sælge billigt. I Regelen angives tillige en Grund til Udsalget, f. Eks. at Forretningen skal høre op eller flytte, at Lageret har lidt ved Brandskade ell. lign., og en saadan Angivelse bestyrker yderligere Folks Tro til, at der virkelig finder en hurtig Realisation af et bestaaende Lager Sted og derfor sælges under sædvanlig Pris. Men hvad enten Grunden udtrykkeligt angives eller ej, gaar Kunderne ved at se, at der holdes Udsalg naturligt ud fra 2 Ting. For det første, at der ikke tages andre Varer med, end dem, der fandtes ved Udsalgets Begyndelse, for det andet, at der ikke er sket Anskaffelse af Varer netop med Udsalget for Øje. Thi man anskaffer jo dog ikke Varer blot for at sælge dem med Tab.

Ud fra Sagens Natur maa der derfor stilles følgende 3 Krav til et virkeligt Udsalg: 1) at Grunden, hvis den angives, angives sandt, 2) at der ikke sker Tilførsel af Varer *efter* at Udsalget er begyndt, 3) at der ikke sker Tilførsel af Varer *for* Udsalget begynder, men med dette for Øje. Overtræder den Handlende noget af disse Krav samtidig med, at han reklamerer med Udsalg, fremsætter han urigtige Meddelelser, der har Betydning for Efterspørgselen, og hvis Loven indeholder et almindeligt Forbud mod falsk Reklame, behøves der derfor ikke særlige Regler om Udsalgssvindelen. Men da det kan være hensigtsmæssigt tillige at have visse Politiforskrifter, f. Eks. om Anmeldelse af Udsalget til Øvrigheden, om Indgivelse af Vareliste, hvorved det bliver

lettere at paase, at Suppleringsforbudet overholdes, eller om Forpligtelse til at angive Grunden, hvorved man sikrer sig, at Udsalg kun afholdes, naar der virkelig er Brug derfor, plejer Lovene dog at indeholde en Række særlige Bestemmelser om Udsalg. Og indeholder en Lov, som den nugældende, intet almindeligt Forbud mod falsk Reklame, er særlige Regler om Udsalg selvfølgelig nødvendige.

De gældende Bestemmelser om Udsalg tilsigter nu vistnok at gennemføre de ovenfor fremstillede Krav; men de Udtryk, der er benyttet, er ikke helt tilfredsstillende i saa Henseende.

Loven behandler først i en særlig §, § 5, de saakaldte Konkurs-, Akkord- og Dødsboudsalg. Disse Udsalg er almindelige Ophørsudsalg, hvor der angives en særlig Anledning til Forretningens Ophør, nemlig den, at Indhaverens Bo skal gøres op. Nogen Grund til at behandle de paagældende Udsalg for sig, er der ikke. Der maa gælde de samme Regler for dem, som for andre Ophørsudsalg.

Om disse Boudsalg bestemmer § 5, dels at der ikke maa tilføres Varer efter Udsalgets Begyndelse, dels at der ikke maa tilføres Varer med Udsalget for Øje, idet den Vareliste, der skal afgives til Politiet, før Udsalget begynder, skal indeholde Attest om, at samtlige de opførte Varer hidrører fra Boet. Udsalget skal m. a. O. være, hvad det udgiver sig for: et Led i Realisationen af den paagældende Bomasse. For disse Udsalgs Vedkommende gennemføres altsaa Suppleringsforbudet fuldt ud.

Men uheldig er unægtelig den Maade, hvorpaa § 5 udtrykker, at den kun handler om Ophørs-Boudsalg. Det hedder i 1ste Punktum: „Udsælges et Varelager, tilhørende et Konkurs-, Akkord- eller Dødsbo, maa ingen andre Varer tilføres dette, saafremt Udsalget finder Sted i Anledning af Forretningens Ophævelse.“ Man spørger da uvilkaarligt sig selv: Gælder Suppleringsforbudet ikke ved andre Udsalg af Varelagre, der tilhøre et Bo? Hvis Forretningen f. Eks. foreløbig drives videre, og der indtræder Brand, saa Boet maa holde Brandudsalg, skal Supplering saa frit kunne ske? Det har sikkert ikke været Meningen. Man har ment, at i saa Fald gjaldt de almindelige Regler, da der ikke var Grund til at gøre Forskel paa et Brandudsalg afholdt af et Bo og et Brandudsalg afholdt af andre. Og det er rigtigt.

Men der er absolut lige saa lidt Grund til at gøre Forskel, naar Talen er om Ophørsudsalg.

Og dog er det netop det, man har gjort. Alle andre Ophørsudsalg omfattes nemlig af § 6, der overhovedet gælder for ethvert Udsalg, som finder Sted under Angivelse af en bestemt Grund. Men § 6 indeholder, i Modsætning til § 5, *kun et Forbud mod Supplering efter Udsalgets Begyndelse, ikke tillige mod Supplering med Udsalget for Øje*. Om der virkelig ligger en Tanke bag denne Forskel, eller den blot skyldes en Forglemelse, skal være usagt. Men nogen Grund til at bibeholde den ved en Revision er der ikke.

Ogsaa paa et andet Punkt er Affattelsen af § 6 uheldig. Den omfatter som sagt kun Udsalg, der finder Sted under Angivelse af en bestemt Grund. Men hvis den Handlende nu slet ikke angiver nogen Grund, men blot averterer „Udsalg“, hvad saa? Hverken §§ 5, 6 eller 7 rammer i saa Fald Tilfældet, saa vedkommende synes at maatte være stillet ganske frit, hvad Supplering angaar.

Ved Revisionen bør §§ 5 og 6 derfor slaaes sammen til en, saaledes at Regelen i § 5 gælder for alle Udsalg. Hvis man ikke udtrykkeligt vil forlange, at Grunden til Udsalget skal angives og angives sandt, maa det af Affattelsen fremgaa, at Suppleringsforbudet finder Anvendelse, hvad enten Grunden til Udsalget angives eller ej.

Endelig er der endnu en Urimelighed, som bør ændres ved Revisionen. Ifølge § 13 2det Afsnit har man Lov til at sælge Varer under den paatrykte Pris, naar Salget finder Sted ved et Udsalg, der falder ind under § 6. Men naar Udsalget falder ind under § 5, gælder det ikke. Hvis en Urtekræmmer vil holde op med sin Forretning og derfor laver Ophørsudsalg, kan han alt-saa frit sælge under den paatrykte Pris. Men er det hans Dødsbo, der gør det, skal det overholde Prisen. Denne ganske meningsløse Forskel skyldes sikkert kun en mangelfuld Redaktion af Lovbestemmelserne.

VI. § 13, 1ste Afsnit. Tilgift.

En af de mest omtvistede Bestemmelser i Loven, paa den anden Side ogsaa en af dem, Detajlhandelen lægger mest Vægt paa, er Forbudet mod Tilgift. Denne eksisterede, da Loven blev givet, i to Hovedformer. For det første den Tilgift, der fra gam-

mel Tid havde været i Brug inden for den paagældende Branche, men som i Tidens Løb ved Standens Bestræbelser var blevet indskrænket mere og mere, og som man nu ønskede Lovens Bistand til helt at faa udryddet. Denne Tilgift bestod gerne i Varer, som den Handlende førte i sin Forretning, og spillede særligt en Rolle i Kolonialbranchen, hvor der endnu flere Steder blev givet baade Juletilgift og Lørdagstilgift. Men dernæst havde der i de senere Aar i de ny opdukkende Specialforretninger, f. Eks. Kaffeforretninger og Smørforetninger, udviklet sig en ny Art Tilgift, der bestod i Varer af ganske anden Art end den, Forretningen var baseret paa, f. Eks. Glas og Porcellæn ved Køb af Smør, Lædervarer og Sølvtoj ved Køb af Kaffe.

Denne Form for Tilgift førte, som Motiverne til Regeringsforslaget fremhævede, forskellige Ulemper med sig. Publikum følte sig i høj Grad tiltrukket deraf, men var netop derfor ogsaa i høj Grad udsat for at blive forfordelt, da Kunderne naturligvis ikke fik saa meget mere for deres Penge, som Tilgiften angaves at være værd. De risikerede at faa noget Juks baade som Hovedvare og som Tilgift. Og de andre Handlende, der ikke vilde anlægge deres Forretning paa denne Maade, led betydelig Skade derved. Det gjaldt baade de Handlende, der førte den samme Vare som Specialforretningen; de saa deres Kundekreds formindskes, skønt de drev deres Forretning fuldtud reelt og i Virkeligheden leverede Varerne lige saa billigt som Tilgiftsforretningen; og det gjaldt de Handlende, der fortrinsvis handlede med Tilgiftsydelserne. De mærkede et betydeligt Svind i deres Omsætning, fordi Publikum blev forsynet i Tilgiftsforretningen.

Paa disse Hensyn maa Lovens Forbud mod Tilgift anses at bygge. Om man vil godkende Princippet eller ikke, er først og fremmest et handelspolitisk Spørgsmaal. Det kommer an paa, i hvor høj Grad man vil imødekomme Detajlhandelens Ønske om en Regulering af de Former, hvorunder man maa drive Forretning. Men noget principielt Brud med Næringsfrihedens Grund sætning indeholder Forbudet ikke. Den Handlende kan tage lige saa meget eller lige saa lidt for sin Vare, som han selv lyster; han maa blot ikke gøre det i Form af Tilgift. Denne er ogsaa i sig selv unyttig for Omsætningen; den tilfredsstiller en ganske anden menneskelig Fornødenhed end den, som søges tilfredsstillet gennem Indkøbet. Den bygger paa en Trang, der

er beslægtet med Spillelysten, Glæden ved at faa noget for intet, og er netop derfor saa farlig. Lige saa lidt som man trods Næringsfrihedens Grundsætning har taget i Betænkning at forbyde f. Eks. Afholdelse af Lotterispil, lige saa lidt behøver man at betænke sig paa at forbyde Tilgift. For Omsætningen, — og kun for den gælder jo Næringsfrihedens Grundsætning, — er begge Dele lige unødvendige.

Princippet om, at Tilgift er forbudt, bør derfor fastholdes ved en Revision.

Men Princippet's Udformning i Loven kræver visse Ændringer. § 13 1ste Afsnit siger: „I Detajlhandelen er den saakaldte Tilgift . . . forbudt“. Der gøres saa visse Undtagelser, som jeg skal komme til om lidt. Først maa det imidlertid afgøres, hvornaar der foreligger Tilgift. Dertil kræves, at Kunden ved at købe hos Vedkommende opnaar en Fordel m. H. t. Varer af anden Art end dem, Købet angaar. At han faar disse billigere end andet Steds, eller faar rigeligere for Pengene end andet Steds, er ikke Tilgift. Hvis han derimod faar en Vare af helt anden Art, eller ved sit Indkøb faar Adgang til at købe en saadan billigere, end han ellers vilde kunde, foreligger Tilgift. At fastholde det sidste er vigtigt, fordi det netop er ad den Vej, man har søgt at omgaa Forbudet. En Kaffeforretning sagde f. Eks.: vi giver ikke længere Glas- og Porcellænsvarer i Tilgift; men Kaffekunderne faar udleveret Mærker lydende paa en bestemt Værdi, og for dem kan de ovre i Glasafdelingen købe Glas- og Porcellænsvarer. Det viste sig imidlertid, at ikke enhver fra Gaden kunde gaa ind og købe saadanne Varer for den samme Pris som den, der mødte med Mærkerne. Kaffekunderne opnaede m. a. Ord alligevel en Fordel fremfor andre Købere, selvom Tilgiften nok saa meget tog sig ud som et selvstændigt Salg, og vedkommende blev derfor ogsaa dømt ved Højesteret, jfr. U. f. R. 1913 A., S. 949—950. Hvis derimod enhver somhelst Køber kan faa Tilgiftsydelserne lige saa billigt som de Personer, der køber af Forretningens Hovedvarer, foreligger der ikke Tilgift. Dette er fast Praksis jfr. U. f. R. 1914 A., S. 710—711 og 917, og sikkert med Rette.

En nærmere Bestemmelse i Loven af Tilgiftens Begreb kan efter den Opfattelse, Praksis saaledes har lagt til Grund, ikke siges at være nødvendig.

Anderledes med den Begrænsning, der indeholdes i Udtrykket: „i Detajlhandelen“. Udtrykket kan sproglig set forstaaes paa 2 Maader, nemlig: 1) Ved Salg en detajl er det forbudt at give Tilgift, 2) ved Konkurrence mellem Detajlhandlere er det forbudt at give Tilgift. Denne Forskel kom frem i en Sag mod The American Tobacco Company, der blev afgjort forskelligt af Sø- og Handelsretten og Højesteret. Det nævnte Firma forhandlede et bestemt Mærke Cigaretter, og i hver Æske laa der en Kupon; havde man et vist Antal Kupons, kunde man hos Firmaet selv faa udleveret et stort Fotogravure. Firmaet gjorde nu gældende, at der her ikke forelaa Ydelse af Tilgift i Detajlhandelen; thi den paagældende Tilgift greb aldeles ikke ind i Tobakshandlernes indbyrdes Konkurrence. Tobakshandleren paa den ene Side af Gaden havde jo den samme Adgang til at sælge Firmaets Cigaretter, som Tobakshandleren paa den anden Side af Gaden; den ene kunde altsaa ikke tage Kunder fra den anden ved Hjælp af Tilgiften. Denne var derimod et Led i Konkurrencen mellem det amerikanske Firma og de danske Tobaksfabrikker; men at forbyde Tilgift i saadan Konkurrence tilsigtede Løven ikke. Denne Betragtning forkastede Sø- og Handelsretten imidlertid, mens Højesteret anerkendte den, jfr. Dom i U. f. R. 1914 A., S. 33—34.

Sprogligt set er det vanskeligt at give den ene Forstaaelse af Ordene Fortrinnet fremfor den anden. Men Sø- og Handelsretsdommens Opfattelse stemmer sikkert bedst med de i Regeringsforslaget angivne Grunde til at forbyde Tilgift. Det er ikke engang helt rigtigt at hævde, at den nævnte Tilgift ikke griber ind i Tobakshandlernes indbyrdes Konkurrence. Det gælder jo dog kun, naar de alle fører det amerikanske Firmas Varer. For ikke at forfordes i Konkurrencen er de altsaa nødt til at gøre dette, hvad enten de iøvrigt ønsker det eller ej. Men Tilgiftsforbudet er jo desuden begrundet ved Hensynet til de Handlende, der handler med Varer svarende til Tilgiftsydelserne. Og for dem er Tilgiften lige skadelig, hvad enten den benyttes som Tilgift i Konkurrencen mellem Tobakshandlerne eller mellem Tobaksfabrikanterne. Thi Tilgiftsydelserne spredes jo i lige stor Mængde til Publikum, netop fordi de ydes ved hvert Salg en detajl. Noget andet vilde det være, hvis det kun var Tobakshandlerne *selv*, der fik Tilgift ved Køb hos den ene eller den

anden Fabrikant. — Endelig er Tilgiftsforbudet jo ogsaa motiveret ved Hensynet til Publikum; man er bange for, at det skal faa daarlige Varer. Og dette Hensyn gør sig gældende i lige saa høj Grad i dette Tilfælde, som hvor Tilgiften udelukkende er et Led i Detaljhandlernes indbyrdes Konkurrence.

Ved en kommende Revision af Loven bør Tilgiftsbestemmelsen derfor sikkert ændres, saa at ogsaa et Tilfælde som det omtalte kan rammes. Man kan f. Eks. affatte § 13 1ste Punktum saaledes: „Ved Salg en detalj er den saakaldte Tilgift . . . forbudt“. Eller simpelthen: „Den saakaldte Tilgift er forbudt“. Da Tilgift alligevel ikke spiller nogen Rolle i en gros Handelen, er der jo ingen Grund til at begrænse Forbudet til Salg en detalj.

Den omtalte Dom fremkaldte iøvrigt den Misforstaaelse, at enhver Ydelse af Tilgift var tilladt, naar den blot ydedes af en Fabrikant. Saaledes blev det hævdet af de Bog- og Kunstforlag, f. Eks. Kunstforlaget „Danmark“, der har anlagt deres Forretning efter Tilgiftssystemet, at Indehaverne var Fabrikanter og Tilgiften derfor ikke ydet i Detaljhandelen. Det var selvfølgelig urigtigt. Forlagene henvendte sig *direkte* til det købende Publikum gennem Annoncerne og opfordrede til at indsende Bestillingsseddel; de paaførte altsaa netop de Handlende, der drev Boghandel en detalj, Sortimentsboghandlerne, Konkurrence, og Tilgiften var derfor efter begge de Opfattelser, som er mulige, ydet „i Detaljhandelen“. Saaledes blev Spørgsmaalet ogsaa afgjort ved Sø- og Handelsretten, jfr. U. f. R. 1915 A., S. 3—4.

Efter § 13 gælder Forbudet mod Tilgift dog ikke, naar Tilgiften 1) har eksisteret sædvanmæssigt og 2) sker i Form af rene Ubetydeligheder, der 3) ikke anses at have til Hensigt at drage andre Handlendes Kundekreds til sig. Disse vage Begrænsninger bør sikkert stryges, naar Loven bliver revideret. Det skyldes bl. a. dem, at vi for Øjeblikket har det ejendommelige Forhold, at Lørdagstilgiften er forbudt, jfr. H. R. D. i U. f. R. 1914, S. 82, men Juletilgiften tilladt, jfr. Sø- og Handelsrets D. i U. f. R. 1913, S. 321. At begge Dele er „Tilgift“, er man klar over. Men Juletilgiften anses altsaa for en ren Ubetydelighed, der sædvanmæssig har eksisteret, Lørdagstilgiften derimod ikke, skønt de to Former for Tilgift i Handelskredse betragtes ganske paa samme Maade. Naar de nævnte Begrænsninger i sin Tid

blev indsat i § 13 1ste Afsnit, skyldtes det Frygt for, at rene Ubetydeligheder, f. Eks. det, at man bød en Kunde en Cigar, skulde kunne give Anledning til Søgmaal. Denne Frygt er der nu, hvor Loven i nogen Tid har virket i Praksis, ikke længere Grund til at nære. Den Opfattelse er gledet ind i Bevidstheden, at det kun er den systematiske Ydelse af Tilgift, der kan rammes, og at rene Smaatterier ikke egner sig for Sagsanlæg. Selvom Begrænsningerne ikke stod der, vilde et saadant Synspunkt sikkert blive anlagt baade af Domstolene og af de Handelsforeninger, der har Paataleretten.

VII. § 13, 2det Afsnit. Forbud mod Undersalg.

Ogsaa denne Bestemmelse hører til de omtvistede; men særligt paa dette Punkt har Loven vakt Tilfredsstillelse inden for Detajlhandelen. Naar mange Jurister er imod en Bestemmelse som den omhandlede, skyldes det vistnok Vanskeligheden ved at forlige en saadan Bestemmelse med almindelige Retsgrundsætninger. En Undladelsesforpligtelse, mener man, kan kun knyttes til Tingen, naar Talen er om faste Ejendomme, som en negativ Servitut, ikke naar Talen er om rørlige Ting. En nærmere Redegørelse for dette Forhold vilde imidlertid her føre for vidt. Jeg maa nøjes med at fremhæve de Hensyn, hvorpaa Bestemmelsen hviler.

Det var blevet almindeligt, hvor Varer solgtes i original Indpakning fra Fabrikant eller Grossist, at Varens Detajlpris tryktes paa Varen. Detajllistens Avance fastsattes saa som en vis Procentdel deraf, og det var selvfølgelig Mening, at den fastsatte Detajlpris skulde overholdes, saa Detajlhandlerne fik den forudsatte Avance. Der var imidlertid snart nogle, som opdagede, at der her var Lejlighed til at skaffe sig Forretning paa andres Bekostning. De reklamerede med, at de solgte den paagældende Vare under den paatrykte Pris, og Publikum, der saa, at de paa dette Punkt var billigere, sluttede saa, at det gjaldt for alle Varer, — hvad der naturligvis ikke behøvede at være Tilfældet. De andre Handlende stod derfor over for det Valg enten at sælge lige saa billigt, — men det kunde ikke betale sig for dem, da de ikke, naar den billige Pris blev almindelig, kunde vente en tilsvarende forøget Omsætning, som den professionelle Undersælger, — eller at forlange en gros Prisen nedsat, eller endelig helt at ophøre med at føre Varen. Det første kunde de

ikke vælge uden Tab, det andet kunde Fabrikanterne ikke gaa med til uden Tab, og det tredje var lige uheldigt for Fabrikanter og Detajllister. Det skadede desuden Produktets Anseelse i Publikums Øjne, at det kunde sælges af enkelte under den paa-trykte Pris.

For at hindre, at en enkelt saaledes forhandlede Varen til Priser, som den ikke kunde forhandles til, hvis de blev almindelige, blev Forbudet givet, og det imødekommer i høj Grad en Trang i moderne Handelsliv, saa at en Ophævelse af det vilde virke yderst uheldigt.

Hvad Affattelsen angaar, er der intet væsentligt at ændre. §'en siger kort og godt, at det er forbudt at sælge eller udbyde til Salg — altsaa reklamere med — Varer i original Indpakning fra Producenter eller Grossister, hvorpaa disses bestemte Pris for Detajlsalg er angiven, for en lavere Pris. Der tilføjes saa nogle Begrænsninger, som helst skulde præciseres nærmere. En enkelt Begrænsning m. H. t. Udsalg er tidligere omtalt.

Jeg har nu gennemgaaet samtlige Bestemmelser i Loven og søgt at bidrage til Besvarelsen af de i Begyndelsen af mit Foredrag stillede Spørgsmaal for hver enkelt af dem. Der vil sikkert være adskilligt endnu at bemærke, før Lovens fremtidige Form kan siges at være tilfredsstillende. Maaske disse Bemærkninger kan tjene til at fremkalde den Drøftelse, som i saa Henseende gerne skulde komme i Gang.
